

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Atatürk University Journal of Faculty of Letters
Sayı / Number **61**, Aralık / December **2018**, 215-253

**ÖZBEK TÜRKÇESİ-TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ
AKTARIM VE ÇEVİRİ YAZI PROBLEMLERİ**

**The Problems of Translation and Transcription Between Uzbek Turkish and
Turkey Turkish**

(Makale Geliş Tarihi: 30. 11. 2018 / Kabul Tarihi: 21. 12. 2018)

Esra YAVUZ*

Öz

Türk lehçeleri arası yapılan aktarımlar, kültürel ilişkiler açısından büyük öneme sahiptir. Türkiye’de 1990’lı yıllarda başlayan Türk lehçelerinden aktarım çalışmaları, 1992 yılından itibaren Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinin açılmasıyla daha sistemli bir şekilde yapılmaya başlanmıştır.

Türk lehçeleri arası aktarımlarda, ortak bir dilden gelmenin verdiği kolaylıklar olduğu gibi, diyalekt örtüşmezliklerinden kaynaklanan birtakım zorluklar da söz konusudur. Bu çalışmada Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılacak aktarımlarda ve Özbek metinlerinin çeviri yazı harfleri ile verilmesinde karşılaşılabilecek kusur ve problemlerin belli başlıkları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Özbek Türkçesi, Aktarım, Yalancı Eşdeğer, Çeviri Yazı.

Abstract

Translations made between Turkish dialects have a great importance for the cultural relations. Translation studies of Turkish dialects starting in the 1990s in Turkey is started to be made in a more systematic way with opening departments of Modern Turkish Dialects and Literatures since 1992.

In translations between the Turkish dialects, there is a matter of not only facilities of coming a common language, but also several difficulties re-

* Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü; Atatürk University, Faculty of Letters, Res. Assist Dr., Department of Contemporary Turkish Dialects and Literature, esra.yavuz@atauni.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5798-5232>

lated dialect disputes. In this study, certain headings of potential defects and problems which might be encountered in translation from Uzbek Turkish to Turkey Turkish and in its being given with transcription letters of Uzbek text are discussed.

Keywords: Turkey Turkish, Uzbek Turkish, Translation, False Equivalents, Transcription

Giriş

Türkiye’de Türk lehçelerinden aktarım çalışmaları, 1990’lı yıllarda Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla yoğunluk kazanmış, ayrıca bu tarihten itibaren aktarımlarda yaşanan sorunlar üzerine çalışmalar da yapılmaya başlanmıştır. 1992 yılından itibaren Türkiye’deki üniversitelerde Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinin açılmaya başlanmasıyla da Türk lehçelerinden yapılan aktarımlar daha sistemli hâlde gelmiştir.

Özbek Türkçesi, ses bilgisi özellikleri bakımından Taşkent ağzına, morfolojik özellikleri bakımından Fergana ağzına, kelime hazinesi bakımından ise genel bir şekilde Özbek Türkçesinin bütün ağzlarına dayanmaktadır (Tekin ve Ölmez, 2003: s. 132-133; Tekin 1992: s. 51). Günümüzde Özbekistan’ın yanı sıra, Kazakistan’ın güney bölgesinde, Tacikistan’ın kuzeyinde, Türkmenistan ve Kırgızistan’ın bazı bölgeleri ile Afganistan’ın kuzeyinde olmak üzere çok geniş bir coğrafyada konuşulan Özbek Türkçesi, Arapça, Farsça ve Rusçanın etkisi altında kalmıştır (Wurm 2001: s. 383).

Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılan aktarımlarda bazen Özbek Türkçesinin lehçe özelliklerinden, bazen de ortak kelimelerin farklı anlamlarda kullanıma sahip olmasından dolayı aktarıcı problem yaşayabilmektedir. Bu makalede aktarım hatalarına dair verilen örnekler, yapılmış aktarım hatalarından çok, aktarım yapan kişinin yapabileceği hatalar üzerinedir.

A. Aktarım Sorunu

Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılan aktarımlarda karşılaşılabilecek hataları altı ana başlıkta toplamak mümkündür:

1. İmla

Günümüzde Türk dünyasında imla birliği yoktur. Bu da lehçelerden yapılan aktarımlarda imla karmaşasına sebep olmaktadır. Aktarıcılar aktarılan eserin yazıldığı lehçenin yazım ve imla kurallarını mı yoksa aktarım yapılan lehçelenin yazım ve imla kurallarını mı esas alacağı konusunda tereddüt etmektedir. Burada esas alınması gereken aktarım yapılan lehçenin yazım ve imla kurallarıdır.

Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarımlarda yapılabilecek yazım ve imla yanlışlarını şu başlıklar altında toplayabiliriz:

a. Küçük ve Büyük Harflerin Kullanımı

Özbek imlasında bazı özel isimler küçük harfle, bazı cins isimler ise büyük harfle yazılabilmektedir. Bu yüzden Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarım yapan kişi Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan imla kılavuzunda belirtilen büyük harflerin kullanımıyla ilgili kurallara uymalıdır.

- Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Özbek Türkçesinde de devletlerin, devlet teşkilatlarının, devlet makamlarının ve uluslararası teşkilatların isimlerinin ilk harfleri büyük yazılır (Kadirov, 2004: s. 22; TDK, 2012: s. 14, 16). Ancak, Türkiye Türkçesinde millet, boy, oymak isimlerinin ilk harfleri büyük yazılırken, Özbek Türkçesinde millet, boy, oymak ve dil isimlerinin ilk harfi Rusçanın da etkisiyle küçük yazılır (TDK, 2012: s. 14).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Cännät xälämlärnikigä oris xâtin köçib keldi. (Ahmad, 1996: s. 132)	<i>Cennet teyzemlerinkine (teyzemlerin evine) rus kadın taşındı.</i>	<i>Cennet teyzemgillere (teyzemlerin evine) Rus kadın taşındı.</i>
Hozirgi o'zbek adabiy tilining lug'at boyligi asosan besh manba negizida tarkib topgan: 1) umumturkiy so'zlar; 2) o'zbekcha so'zlar; 3) tojik tilidan kirgan so'zlar; 4) arab tilidan kirgan so'zlar; 5) rus tilidan kirgan so'zlar (Kadirov, 2004: 24).	<i>Günümüz özbek edebi dilinin sözlük zenginliği esasen beş kaynak temelinde toplanmış: 1. genel türkçe kelimeler; 2. özbekçe kelimeler; 3. tacik dilinden giren kelimeler; 4. arap dilinden giren kelimeler; 5. rus dilinden giren kelimeler.</i>	<i>Günümüz Özbek edebi dilinin sözlük zenginliği esasen beş kaynak temelinde toplanmış: 1. genel Türkçe kelimeler; 2. Özbekçe kelimeler; 3. Tacik dilinden giren kelimeler; 4. Arap dilinden giren kelimeler; 5. Rus dilinden giren kelimeler.</i>

- Türkiye Türkçesinde ve Özbek Türkçesinde kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözlerini oluşturan her bir kelimenin ilk harfi büyük yazılır (TDK, 2012: s. 106; Kadirov, 2004: s. 22). Bunun dışında Özbek Türkçesinde bir kelime veya kelime grubu bir devleti, bir kurumu veya kuruluşu ima ettiği zaman ilk harfi büyük yazılır.

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Sening sevikli Vätänimizni yävuz düşmändän himâyä qılış üçün frontdä körsätgän qahrämänligini	<i>Senin, kıymetli Vatanımızı cesur düşmandan korumak için cephede gösterdiğin kahramanlığı duyunca çok</i>	<i>Senin, kıymetli vatanımızı acımasız düşmandan korumak için cephede gösterdiğin kahramanlığı du-</i>

eşitib başımız kökkä yetdi. (Ahmad, 1996: s. 91)	<i>mutlu olduk.</i>	<i>yunca çok mutlu olduk.</i>
---	---------------------	-------------------------------

• Özbek Türkçesinde önemli tarihî olay ve bayramların isimlerinin oluşturduğu kelime gruplarında ilk kelimenin ilk harfi büyük yazılır, diğerleri ise küçük harfle yazılır (Kadirov, 2004: s. 22). Türkiye Türkçesinde ise bu kelime gruplarındaki bütün kelimelerin ilk harfleri büyük yazılır (TDK, 2012: s. 17).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Bolalar, bilasizmi, biz ni- ma uchun aynan Navro‘z bayramini bahor faslida nishonlaymiz? (Mirzah- medov, 2014: s. 12).	<i>Çocuklar, biz niçin Nevruz bayramını bahar mevsimi- nde kutluyoruz biliyor musunuz?</i>	<i>Çocuklar, biz niçin Nev- ruz Bayramını bahar mevsimi- nde kutluyoruz biliyor musunuz?</i>

b. Noktalama İşaretlerinin Kullanımı

Noktalama işaretlerinin yanlış kullanımı, yazarın anlatmak istediği düşüncenin çok farklı anlaşılmasına yol açabileceğinden noktalama işaretlerinin doğru kullanımı lehçeler arası aktarımlarda büyük öneme sahiptir. Ayrıca lehçeler arası noktalama işaretlerinin kullanımlarında farklılıklar söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında lehçelerden Türkiye Türkçesine yapılan aktarımlarda, aktarım yapılan lehçenin noktalama işaretlerinin kullanım kurallarını değil, Türkiye Türkçesinin noktalama işaretlerinin kullanım kurallarını dikkate almak gerekir.

• Özbek Türkçesinin yazım kurallarına göre ikilemeler arasına kısa çizgi konulmaktadır (Kadirov, 2004: s. 19). Özbek Türkçesinden yapılan aktarımlarda kaynak metinden hareketle ikilemeler arasına kısa çizgi konulması Türkiye Türkçesinin yazım kuralları açısından yanlıştır (TDK, 2012: s. 24).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Bâlâ qızârib ketgân qulâğini uşlâb, burnini târtâ-târtâ ornidân turdi. (Ahmad, 1996: s. 132)	<i>Çocuk kızaran kulağını tu- tup, burnunu çeke-çeke ye- rinden kalktı.</i>	<i>Çocuk kızaran kulağını tu- tup burnunu çeke çeke ye- rinden kalktı.</i>
Käsâlxânâlardâ çıqındi bolgân eski çâyşâblârni üygâ âlib kelib, bölâk- bölâk qıldirib, qızıgâ ma- şinadâ çetini bâstirdi. (Ahmad, 1996: s. 175)	<i>Hastanelerde çöpe atılan eski çarşâfları eve getirip, parça-parça yaptırıp, kızı- na makinede köşesini bas- tırttı.</i>	<i>Hastanelerde kullanımdan düşen eski çarşâfları eve getirip, parça parça yaptı- rıp kızına makinede kenar- larını diktirdi.</i>

• Özbek Türkçesinin yazım kurallarına göre zarf-fiil eki ve şart ekinden sonra virgül konulmaktadır (Mirzaxidova ve diğ., 2018: s. 19). Türkiye Türkçesi yazım

kurallarına göre ise metin içinde zarf-fiil eki ve şart eki almış kelimelerden sonra virgül konulmaz, sadece art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konulur (TDK, 2012: s. 30, 31). Yani, Özbek Türkçesinden yapılan aktarımlarda, kaynak metindeki zarf-fiil ekinden sonra virgül konulması Türkiye Türkçesinin yazımı açısından yanlıştır.

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Tāğa āxirgi ārāvā kelib toxtāgāç , içkārīgā kirib ketdi. (Ahmad, 1996: s. 91)	Dayı son araba gelip du-runca , içeriye girdi.	Dayı son araba gelip <i>du-runca</i> içeriye girdi.
Dādāsi kāyisā , ānāsi uni pufpufliāb āvutār, ānāsi kāyisā , dādāsi bālā qālib ānāsigā yāpişār edi. (Ahmad, 1996: s. 50-51)	“Babası azarlasa , annesi onu şımartarak avutur, annesi azarlasa , babası çocuğun tarafını tutup annesine çıkıştırdı.”	“Babası <i>azarlasa</i> annesi onu şımartarak avutur, annesi <i>azarlasa</i> babası çocuğun tarafını tutup annesine çıkıştırdı.”

• Özbek Türkçesinde iki özel ad arasına virgül konulmaz. Ancak Türkiye Türkçesinde iki özel ad arasına virgül konulmaktadır (TDK, 2012: s. 28).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Çinākāmiğā Dildār Ze-biğā qarāğāndā kōrkāmraq edi. (Ahmad, 1996: s. 183)	Gerçekten de Dildar Ze-bi'ye baktığında güzeldi.	Gerçekten de <i>Dildar, Ze-bi'ye</i> göre daha güzeldi.

• Özbek Türkçesinde alıntı cümleler tırnak içerisinde belirtildikten sonra gelen *de-* fiili ile arasına kısa çizgi konulur (Mirzaxidova ve diğ., 2018: s. 21). Türkiye Türkçesinde tırnak içindeki alıntılarının sonunda bulunan noktalama işareti tırnak içinde kalır ve ardından gelen *diye, diyerek* vb. ifadeler virgül veya kısa çizgiyle cümleden ayrılmaz (TDK, 2012: s. 36).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Hättā u ākāsining közigā tik qarāb: “Dildārni men sevāmān, uni öz hāligā qoy!” – deb āytişgā tāyyār. (Ahmad, 1996: 14)	Hatta o ağabeyine <i>dik dik bakıp: “Dildar’ı ben seviyorum, onu rahat bırak” – diye söylemeye hazırды.</i>	Hatta o ağabeyine <i>dik dik bakıp: “Dildar’ı ben seviyorum, onu rahat bırak!” diye söylemeye hazırды.</i>

2. İsim Çekim Eklerinin Aktarımı

Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılan aktarımlarda isim çekim eklerinin aktarımlarına dikkat etmek gerekir. Özbek Türkçesinde hâl ekleri şu şekildedir:

Yalın hâl	: -
İlgi hâli	: <i>-ning</i>
Yükleme hâli	: <i>-ni / -n</i>
Yönelme hâli	: <i>-gä / -kä / -qa</i>
Bulunma hâli	: <i>-dä</i>
Ayrılma hâli	: <i>-dän</i>
Vasıta hâli	: <i>bilän, ilä, birlä</i> edatları
Sınırlandırma hâli	: <i>-gäçä / -käçä / -qaçä</i>
Eşitlik hâli	: <i>-çä, -däy ve -dek</i> (Öztürk, 2007: s. 312-313).

Görüldüğü üzere Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde hâl ekleri hemen hemen aynıdır. Buna rağmen Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılan aktarımlarda hâl eklerinde değişim yaşanabilmektedir. Bu, işlevsel açıdan bakıldığında hâl eklerinin farklı özelliklere sahip olmasından ve hâl eklerinin bu iki lehçede kullanım alanlarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
U şundäy dedi-yü, trubkani älib kommutatordän Färgänägä uläşni sorädi. (Ahmad, 1996: s. 70) (Yönelme hâli)	<i>O böyle dedi ve ahizeyi alıp santralden <u>Fergana</u>'ya bağlamasını istedi.</i>	<i>O böyle dedi ve ahizeyi alıp santralden <u>Fergana</u>'yı bağlamasını istedi. (Yükleme hâli)</i>
— Bulärni kimgä ätäb yığ-dim? (Ahmad, 1996: s. 201) (Yönelme hâli)	— <i>Bunları <u>kime</u> için biriktirdim?</i>	— <i>Bunları <u>kimin</u> için biriktirdim? (İlgi hâli)</i>
Täğa on bir yıldırki kolhozgä räis. (Ahmad, 1996: s. 69) (Yönelme hâli)	<i>Dayı on bir yıldır <u>kolhoza</u> reis.</i>	<i>Dayı on bir yıldır <u>kolhozda</u> reistir. (Bulunma hâli)</i>
Täğa u bilän xayrläşib ätdä Zirillämägä qaräb ketdi. (Ahmad, 1996: s. 103) (Bulunma hâli)	<i>Dayı onunla vedalaşıp <u>at-ta</u> Zirilleme'ye doğru gitti.</i>	<i>Dayı onunla vedalaşıp <u>at ile</u> Zirilleme'ye doğru gitti. (Vasıta hâli)</i>
— Yür, sendä gäpim bär, — dedi, özi eşikkä qaräb yürdi. (Ahmad, 1996: s. 69) (Bulunma hâli)	— <i>Yürü, <u>sende</u> sözüm var, — dedi, kendi kapıya doğru yürüdü.</i>	— <i>“Yürü, <u>sana</u> söyleyeceklerim var” dedi, kendi kapıya doğru yürüdü. (Yönelme hâli)</i>

— Hä, kolhoz sendän minnätär bolärmidi? (Ahmad, 1996: s. 161) (Ayrılma hâli)	— Peki, kolhoz senden minnettar olur mu?	— Peki, kolhoz sana minnettar olur mu? (Yönelme hâli)
— Bulärni kimgä ätäb yığdim? Sendän soräyäpmän; äqpädär?! (Ahmad, 1996: s. 201) (Ayrılma hâli)	— Bunları kimin için biriktirdim? Senden soruyorum, lanetli?!	— Bunları kimin için biriktirdim? Sana soruyorum, lanetli?! (Yönelme hâli)
İkki kündän keyin Nizâmcan oraçqilärgä qoşilib qırgä ketib qaldı. (Ahmad, 1996: s. 13) (Ayrılma hâli)	İki günden sonra Nizamcan oraçqılara katılıp kıra gitti.	İki gün sonra Nizamcan oraçqılara katılıp kıra gitti. (Yalın hâl)
Öz bäläsini ölimidän, baxtsizligidän quvängän änä häli dünyägä kelmägän, kelmäydi häm. (Ahmad, 1996: s. 66) (Ayrılma hâli)	Öz evladının ölümünden, sanssızlığundan övünen anne daha dünyaya gelmemiş, gelmez de.	Öz evladının ölümüyle, bahtsızlığıyla övünen anne henüz dünyaya gelmemiş, gelmez de. (Vasita hâli)
Tüngi smena tänäffüsägä çıqqan, hämmä bir-birini Yängi yıl bilän täbrikläyätgän edi. (Ahmad, 1996: s. 22) (Vasita hâli)	Gece vardiyası ara vermiş, herkes birbirini yeni yılı ile kutluyordu.	Gece vardiyası ara vermiş, herkes birbirinin yeni yılını kutluyordu. (Yükleme hâli)

3. Fiil Kiplerinin Aktarımı

a. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Özbek Türkçesinde de şart kipi hareketin şarta bağlı olarak yapıldığını bildirmektedir. Ancak bu ek Özbek Türkçesinde eklendiği fiile **-ınca / -ince; -diğında / -diğinde** anlamı katan zaman ifadeli zarf-fiiller de oluşturabilmektedir (Yavuz, 2009: s. 667)

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Kelsäm , u häm ketibdi. (Ahmad, 1996: s. 44)	Gelsem , o da gitmişti.	Geldiğimde o da gitmişti.
Közünü açsä , begänä üydä ekän. (Ahmad, 1996: s. 52)	Gözünü açsa yabancı bir evdeydi.	Gözünü açtığında yabancı bir evdeydi.
— Müşüğimni häm älib kelämän desäm äyäm qolingä bir urgänlär.	— Kedimi de getireceğim desem annem elime bir vurdu.	— Kedimi de getireceğim dediğimde annem elime bir vurdu.

(Ahmad, 1996: s. 132)		
-----------------------	--	--

b. Özbek Türkçesinde, **bol-** yardımcı fiili tasviri fiil olarak kullanılmasının yanı sıra **e-** fiili anlam ve fonksiyonunda da, özellikle şartlı birleşik çekimlerde kullanılmaktadır (Koraş, 2008: s. 141).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Nizâmcânni bolsä yerdän äzâd kötärîb äldi-dä, bir äyläntirib yänä yergä qoydi. (Ahmad, 1996: s. 11)	<i>Nizamcan'ı olsa olduğu yerden kaldırdı ve bir dön-dürüp yine yere bıraktı.</i>	<i>Nizamcan'ı ise olduğu yerden kaldırdı ve bir dön-dürüp yine yere bıraktı.</i>
Hävâ bulut bolsä , äsmändägi uçâr häşarâtlär pästläb uçışadi. (Ahmad, 1996: s. 170)	<i>Hava bulutlu olsa, gökyüzündeki haşaratlar alçaktan uçar.</i>	<i>Hava bulutlu ise gökyüzündeki haşaratlar alçaktan uçar.</i>

4. Sıfat-Fiil Eklerinin Aktarımı

a. Özbek Türkçesinde **-gün / -kän, -qan** sıfat-fiil eki üzerine hâl ekleri, isim çekim ekleri, edatlar, bazen de kelimeler getirilmesi ile zarf-fiil yapıları oluşabilmektedir¹. Aktarım yaparken bunları sıfat-fiil olarak değerlendirmemek gerekir.

Örnek	Aktarım
«Tâ ölgünçä !» degän ähdü päymänlär boldi. (Ahmad, 1996: s. 10)	« <i>Ta ölünceye kadar!» diye yeminler ettiler.</i>
Yigirmä bir yıl sürgän eng ezgü oyläri, här säätini baxt tiläb ötkäzgän künläri şu keçä tugägändäy . (Ahmad, 1996: s. 64)	<i>Yirmi bir yıl süren en iyi düşünceleri, her saatini mutluluk dileyerek geçirdiği günleri bu gece sona ermiş gibi.</i>
Bütün istäkläri, äرزü-ümidläri şämäldä tozib ketgändek , kimsäsiz çölü biyâbänlärä qälib ketgändek , çaräsiz bir ähväldä dünyä közigä qârängi bolib turärdi. (Ahmad, 1996: s. 115-116)	<i>Bütün istekleri, ümitleri rüzgârda dağılmış (gibi), ıssız çöldeki sahralarda kal-mış gibi, çaresiz bir halde dünya gözüne kapkaranlık oluverdi.</i>

¹ Ayrıntılı bilgi için bk. KORAŞ, Hikmet (2007). "Özbek Türkçesinde -gän / -kän / -qän Sıfat-fiil Eki, Yapım Ekiyle Genişlemiş -gänlig/-känlig, -qänlig Şekli ve Türkiye Türkçesinde Kullanışlara Karşılık Gelen Şekiller" *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (21), 143-167; YAVUZ, Esra (2010). "Said Ahmad'ın "Ufq" Romanı Esasında Özbek Türkçesinde -GAn Ekiyle Yapılan Zarf-Fiiller", *Turkish Studies*, 5(3), 1971-2001.

² Ayrıntılı bilgi için bk. YÜCE, Nuri (1999). *Gerundien im Türkischen: Eine morphologische und syntaktische Untersuchung*. İstanbul: Simurg Yayınevi. 57.

U üygä kelgändä häli qârânğı tüşmägän edi. (Ahmad, 1996: s. 10)	<i>O, eve geldiğinde henüz hava kararmamıştı.</i>
Zirillämädän Tağa iş tâpib berär, – dedi u yälingänsimân . (Ahmad, 1996: s. 41)	<i>“Zirilleme’den Dayı iş buluverir” dedi o yalvarırcasına.</i>
Nānuştä qılgāni İkrāmçānning ārquasidān yürüb çadırgä keldi. (Ahmad, 1996: s. 141)	<i>Kahvaltı yapmak için İkrāmcan’ın arkasından yürüyerek çadıra geldi.</i>
Uni çağırâyâtgān āvāz bārgān sāri yaqınlāşāverdi. (Ahmad, 1996: s. 153)	<i>Onu çağırān ses gittikçe yaklaştırmaya başladı.</i>
Kättāsi körpādān baş çıkarib büvāsīgä maqtangännāmā ³ qarādi. (Ahmad, 1996: s. 161)	<i>Büyük olanı yorgandan başını çıkarıp dedesine övünürcesine baktı.</i>

b. Özbek Türkçesinde **-ar** sıfat-fiili ardından **+lı** isimden isim yapım eki getirildiğinde yapılabilecek vasıftaki eylemleri, **-ar** sıfat-fiili ardından **+sız** isimden isim yapım eki getirildiğinde yapılamayacak vasıftaki eylemleri bildirir (Shoabdurahmonov ve diğ., 1980: 191).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Chingiz Aytmatov esā ān’ānāviy nāsrdā – hämmägä tüşünārli üslub-dā yazdı. (Oripov, 2013: s. 243)	<i>Cengiz Aytmatov ise geleneksel nesirde, tamamen anlaşılır üslupta yazdı.</i>	<i>Cengiz Aytmatov ise geleneksel nesirde tamamen anlaşılabilir üslupta yazdı.</i>
Äyāzli kün äyländi, Bulutlı kün büräldi, Körinārli, tüşünārsiz Könikmālär yāräldi. (Ismoil, 1998: s. 18)	<i>Ayazlı gün döndü, Bulutlu gün döndü, Görünür, anlaşılamaz Beceriler geri geldi.</i>	<i>Ayazlı gün döndü, Bulutlu gün döndü, Görülebilir, anlaşılamaz Beceriler geri geldi.</i>

c. Özbek Türkçesinde **-gündä, -kändä, -qandä** zarf-fiil ekinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı olarak gramer kitaplarında zaman zarfı işlevindeki **-diği zaman, -diğında, -ınca** zarf-fiil ekleri ve zamana bağlı hâl zarfı işlevindeki **-ken** zarf-fiil eki gösterilmektedir. Ancak bu ek Özbek Türkçesinde gerçek olmayan şart anlamında da kullanılmaktadır (Yavuz, 2010: s. 1984; Koraş, 2012: 2868).

³ **nāmā** kelimesi Farsça **nemudan** “görünmek, gibi olmak” fiilinin şimdiki zamanıdır.

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Uruş bolmägändä älläqaçanaq üyläntirib qoyışardı. (Ahmad, 1996: s. 51)	Savaş <u>olmadığı zaman</u> şimdiye kadar çoktan evlendirmişlerdi.	Savaş <i>olmasaydı</i> şimdiye kadar çoktan evlendirmişlerdi.
Mäbädä u därdgä çälinib ölgändä , ungä yupâtiş üçün birän söz täpilib qalışi mümkün edi. (Ahmad, 1996: s. 69)	Eğer o hastalanıp <u>öldüğünde</u> , onu teselli etmek için bir şeyler söylenebilirdi.	Eğer o hastalanıp <i>ölseydi</i> onu teselli etmek için bir şeyler söylenebilirdi.

5. Zarf-Fiil Eklerinin Aktarımı

a. Özbek Türkçesinde **-ip** zarf-fiil eki getirilmiş bazı fiiller edatlaşabilmekte ve aktarım sırasında zarf-fiil olarak algılanıp yanlış bir aktarım yapılabilmektedir.

- Özbek Türkçesinde **ütü-** fiil köküne **-b** zarf-fiil ekinin getirilmesiyle oluşan bu edat, iş, oluş veya hareketin niçin yapıldığını ifade eder (Yavuz, 2009: s. 591).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Bundän üç-tört kün äldin Täğa bilän Näymängä barişgändä, u mädanıyät sarâyigä ätäb Sibirdän älib kelgän yäğäçläрни тildirmäy äsräb qoygänini äytgän edi. (Ahmad, 1996: s. 71)	Bundan üç dört gün önce Dayı ile Nayman'a gittiklerinde, o kültür sarayı <u>adlandırıp</u> Sibiryada'dan getirdiği ağaçları kestirmeden muhafaza etmesini söylemişti.	Bundan üç dört gün önce Dayı ile Nayman'a gittiklerinde, onun kültür sarayı için Sibiryada'dan getirdiği ağaçları kestirmeden muhafaza ettiğini söylemişti.

- Özbek Türkçesinde **başláb** < **başlä-b** kalıplaşmış edat olarak kullanılmaktadır. Bu edat, iş, oluş veya hareketin başlangıcından itibaren ortaya çıktığını ifade eder (Yaman, 2005: s. 48).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Sen cüvännärg tuğılğan küningdän başláb nimäiki qılğan bolsä hämmäsi sen üçün, seni ädäm qılış üçün urindi. (Ahmad, 1996: s. 65)	Sen, namert doğduğun günden <u>başlayıp</u> her ne yapıldıysa hepsi senin için, seni adam etmek için yapıldı.	Sen, namert doğduğun günden itibaren her ne yapıldıysa hepsi senin için, seni adam etmek için yapıldı.

- Özbek Türkçesinde *boyläb* < *boylä-b* kalıplaşmış edat olarak kullanılmaktadır. Bu edat, iş, oluş veya hareketin gösterilen mekânda oluştuğunu ya da belirli bir sürede ortaya çıktığını ifade etmek için kullanılır (Yaman, 2005: s. 61).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Uning zälvärli ävâzi çöl boyläb yängräb ketdi. (Ahmad, 1996: s. 149)	<i>Onun şiddetli sesi çölü boylayarak yankılandı.</i>	<i>Onun şiddetli sesi çöl bo-yunca yankılandı.</i>

- Özbek Türkçesinde *de-* fiil köküne *-b* zarf-fiil ekinin getirilmesiyle oluşan bu edat herhangi bir konuyu, yargıyı veya durumu ifade etmek için kullanılır (Yaman, 2005: s. 68). Ayrıca bu edat, teklik 1. şahıs emir ekiyle kullanıldığında gerçekleşmek üzere olan hareketleri bildirir (Yavuz, 2009: s. 592).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Änälär bäläsini çertgän kişini, «qoling singür», deb qarğaydi. (Ahmad, 1996: s. 51)	<i>Anneler yavrusunu döven kişiye «elin kırılın» devip beddua eder.</i>	<i>Anneler yavrusunu döven kişiye «elin kırılın» diye beddua eder.</i>
Qulâğigä tegäy-tegäy deb uçib ötgän qaldırğaç ârqaşidän sârgımtir ufqqa qaräb qälädi. (Ahmad, 1996: s. 5)	<i>Kulağına degeceğim diye uçan kırlangıç arkasından sarımsı ufka baktı.</i>	<i>Kulağına degecekmişçesine uçup giden kırlangıcın arkasından sarımsı ufka baktı.</i>

- Özbek Türkçesinde *qaräb* < *qarä-b* kalıplaşmış edat olarak kullanılmaktadır. Bu edat hareketin herhangi bir tarafa yönelişini ifade eder (Yaman, 2005: s. 85).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Äsrärä nârigi qırğâqqa qaräb süzib ketyäpti. (Ahmad, 1996: s. 197)	<i>Esrare öteki kıyıya bakıp yüzerek gidiyordu.</i>	<i>Esrare öteki kıyıya doğru yüzerek gidiyordu.</i>
İkkâvi sekin-sekin yürüb Nizâmcanning uzâqdä qarâyib turgän çäyläsigä qaräb ketä başlaşdı. (Ahmad, 1996: s. 137)	<i>İkisi yavaş yavaş yürüyerek Nizamcan'ın uzakta karan barakasına bakıp gitmeye başladı.</i>	<i>İkisi yavaş yavaş yürüyerek Nizamcan'ın uzakta kararan barakasına doğru gitmeye başladı.</i>

- Özbek Türkçesinde *tärtib* < *tart-ib* kalıplaşmış edat olarak kullanılmaktadır. Bu edat, herhangi bir iş, oluş ve hareketin ortaya çıkışındaki başlangıç yeri veya kaynağını bildirmek üzere kullanılır (Yaman, 2005: s. 111).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Tursunbâyning bälâlik yılläridän tärtib özi frontgä ketâyâtgänidä stantsiya qollarini silkib qarâb qâlgâniçâ hämmâsi köz öngidän ötdi. (Ahmad, 1996: s. 64)	<i>Tursunbay'in çocukluk yıllarından çekip kendi cepheye giderken istasyonda el sallayarak baktığı zamana kadar her şey gözlerinin önünden geçti</i>	<i>Tursunbay'in çocukluk yıllarından itibaren kendisinin cepheye giderken istasyonda el sallayarak baktığı zamana kadar her şey gözlerinin önünden geçti.</i>

b. Özbek Türkçesinde **-mây** zarf-fiil eki getirilmiş bazı fiiller edatlaşmış olabilmektedir. Özbek Türkçesinde **qarâ-mây** < **qarämây** edatlaşarak "**rağmen**" anlamında kullanılır (Yavuz, 2009: s. 622). Aktarıcı bunu zarf-fiil gibi algılayıp "**bakmadan**" şeklinde aktarım yapabilir, bu cümle bütünlüğü açısından bir sıkıntı oluşturmazsa da "**rağmen**" şeklinde aktarım yapmak daha doğru olacaktır.

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Şungä qarämây xordâni tägigäçâ içdi. (Ahmad, 1996: s. 53)	<i>Buna bakmadan hordayı dibine kadar içti.</i>	<i>Buna rağmen hordayı dibine kadar içti.</i>
Şu küniyâq Tâğa hävâning äynib qâlgâniçâ qarämây Näymängä qarâb ketdi. (Ahmad, 1996: s. 104)	<i>Daha o gün Dayı havanın bozulmasına bakmadan Nayman'a doğru gitti.</i>	<i>Daha o gün Dayı havanın bozulmasına rağmen Nayman'a doğru gitti.</i>

c. Özbek Türkçesinde **-gändü** zarf-fiil eki getirilmiş bazı fiiller edatlaşabilmektedir.

• Özbek Türkçesinde **de-** fiil köküne **-gändü** zarf-fiil ekinin getirilmesiyle oluşan bu edat Türkiye Türkçesine "**sonra**" şeklinde aktarılır (Yavuz, 2010: s. 1987).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Yigirmä kün degändä Nizâmcan qârâyib, äzib qirdän qaytib keldi. (Ahmad, 1996: s. 13)	<i>Yirmi gün deyince Nizamcan esmerleşip, zayıflayarak kardan geri döndü.</i>	<i>Yirmi gün sonra Nizamcan esmerleşip, zayıflayarak kardan geri döndü.</i>

• Özbek Türkçesinde **qarâ-** fiil köküne **-gändü** zarf-fiil ekinin getirilmesiyle oluşan bu edat, gösterme, tenkit etme, karşılaştırma vb. ifade etmek için kullanılır (Yaman, 2005: s. 87).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Åxunbåbåyev åtäning qaplårigå qarågåndå, yüzdån åtñq kolhoz çöldån çåy ålårkån. (Ahmad, 1996: s. 46)	Ahunbabayev atanın <u>sözle-rine baktığında</u> , yüzdən fazla kolhoz çölden yer alıyormuş.	Ahunbabayev atanın <u>sözülediğine göre</u> yüzdən fazla kolhoz çölden yer alıyormuş.

d. Özbek Türkçesinde bir fiile **-gåndån** zarf-fiil eki getirildikten sonra aynı fiile **-ådi** < **-å-di** ekinin getirilmesiyle eylemin tedricen arttığı bildirilir (Yavuz, 2010: s. 1989).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Sel quturgåndån quturådi, bålålår baqrıřådi. (Ahmad, 1996: s. 197)	Sel <u>kuduruyor</u> , çocuklar baqrışıyordu.	Sel <u>kudurdukça kuduruyor</u> , çocuklar baqrışıyordu.

e. Özbek Türkçesinde **bår-** fiiliyle **-gån säri** kalıplaşarak, eylemin tedricen gerçekleştiğini ifade eder. Aktarıcılar bu kalıbı Türkiye Türkçesine **“gittikçe”** şeklinde aktarmalıdır (Yavuz, 2010: s. 1996).

Örnek	Aktarım
Uni çağıråtgån åvåz bårgån säri yaqınlåřåverdi. (Ahmad, 1996: s. 153)	Onu çağırån ses gittikçe yaklaşmaya başladı.
Nåymån bårgån säri gåvcüm bolib bårårdi. (Ahmad, 1996: s. 179)	Nayman gittikçe kalabalıklaşıyordu.

f. Özbek Türkçesinde **bår-** yardımcı fiili **ål-** fiilinin **-(i)b** zarf-fiilli şekliyle birleşerek (**ålib bår-**) “götürmek” anlamını kazanmıştır (Gültekin, 2006: s. 50).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Nizåmcån Kårimdån kelgån xatni Åsråragå ålib bårgån edi . (Ahmad, 1996: s. 26)	Nizamcan, Kerim'den gelen mektubu Esrare'ye <u>alıp gitti</u> .	Nizamcan, Kerim'den gelen mektubu Esrare'ye <u>götürmüştü</u> .

g. Özbek Türkçesinde **çiq-** yardımcı fiili **ål-** fiilinin **-ib** zarf-fiilli şekliyle birleşerek (**ålib çiq-**) “götürmek” anlamını kazanmıştır (Yavuz, 2009: s. 498).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Qani ciyån, yåklårni åråvågå ålib çiqaver! (Ahmad, 1996: s. 90)	Haydi, yeğen, yükleri arabaya <u>alıp çıkıver!</u>	Haydi, yeğen, yükleri arabaya götürüver!

Negä xâtinläрни çölgä âlib çıqding? (Ahmad, 1996: s. 102)	<i>Niye kadınları çöle <u>alıp çıktın?</u></i>	<i>Niye kadınları çöle götürdün?</i>
--	--	---

h. Özbek Türkçesinde *kel-* yardımcı fiili *âl-* fiilinin *-(i)b* zarf-fiilli şekliyle birleşerek (*âlib kel-*) “getirmek” anlamını kazanmıştır (Yavuz, 2009: s. 521).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Xânädänimizgä külfät âlib kelding , şumqadäm! (Ahmad, 1996: s. 129)	— <i>Ailemize felaket <u>alıp geldin</u>, uğursuz!</i>	— <i>Ailemize külfet getirdin, uğursuz!</i>
Frontdän âlib kelgänmän. (Ahmad, 1996: s. 110)	<i>Cepheden <u>alıp gelmişim</u></i>	<i>Cepheden getirmişim.</i>

i. Özbek Türkçesinde *kir-* yardımcı fiili *bâşlü-* fiilinin *-(i)b* zarf-fiilli şekliyle birleşerek (*bâşláb kir-*) “götürmek” anlamını kazanmıştır.

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Qaytib dädäsi uni üygä bâşláb kirdi-yu , ötkizib tergäv qılâ ketdi. (Ahmad, 1996: s. 25)	<i>Dönünce babası onu eve <u>başlayıp girdi</u> ve geçirip hesap sordu.</i>	<i>Dönünce babası onu eve götürdü ve oturtup hesap sormaya başladı.</i>

j. Özbek Türkçesinde *kel-* yardımcı fiili *bâşlü-* fiilinin *-(i)b* zarf-fiilli şekliyle birleşerek (*bâşláb kel-*) “getirmek” anlamını kazanmıştır.

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Kelib qâlsä, Tâğa, özing Näymängä bâşláb keläsän-dä. (Ahmad, 1996: s. 44)	<i>Gelecek olursa, Dayı, onu Nayman'a <u>başlayıp gelirsin.</u></i>	<i>Dayı, gelecek olursa onu Nayman'a getirirsin.</i>

k. Ayrıca Özbek Türkçesinde *-(i)b* zarf-fiilli ile yapılan tasvirî fiillerde esas fiil ile yardımcı fiil çeşitli durumlarda kaynaşır ve bu kaynaşmadan dolayı ses ve hece düşmeleri gerçekleşir. Özellikle bu durum, *âlib çıq-* ve *âlib kel-* yapılarında görülmektedir. Aktarım yaparken bu kaynaşmış şekilleri iyi çözümlenmek gerekir.

Örnek	Doğru Aktarım
— Âpçıqâlmäymänmi? (<âlib çıqa âlmäymän mi) (Ahmad, 1996: s. 7)	— <i>Götüremez miyim?</i>
Qayçi âpkelgän edim. (< âlib kelgän edim) (Ahmad, 1996: s. 147)	<i>Makas getirmişim.</i>

6. Yalancı Eşdeğerler Meselesi

Türk lehçelerinden yapılan aktarımlarda sıkça rastlanılan problemlerden biri de *yalancı eşdeğerlik*dir. Yalancı eşdeğerlik iki lehçede köken ve yazılış bakımından aynı olan, ancak anlam bakımından farklı olan kelimelerin aktarım sırasında eşdeğer zannedilerek yanlış aktarılması durumudur (Kara, 2009: s. 1062). Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında da yalancı eşdeğerliğe sahip birçok kelime bulunmaktadır. Bu çalışmada incelediğimiz metinlerde tespit ettiğimiz yalancı eşdeğerliğe sahip bazı kelimelere yer verdik. Özbek Türkçesindeki yalancı eşdeğerliğe sahip kelimelerin bazen tamamıyla farklı anlamlarda, bazen ilk anlamı Türkiye Türkçesinden farklı, ikinci anlamı aynı olabildiği, bazen de Türkiye Türkçesindeki ağızlarda benzer kullanıma sahip olduğu tespit edilmiştir.

- Özbek Türkçesinde “*alışmâq*” fiili “*değişmek*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*uyum sağlamak, alışmak*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 40; TDK, 2005: s. 75).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
<i>Goyâ sâvuq äyâzimni yâzlaymân</i> <i>Yârim, seni alışmâymân heç kimgä!</i> (Abduazimova 2006: s. 70)	<i>Sanki soğuk ayazımı yayıyorum</i> <i>Yârim, seni <u>alışmam</u> hiç kimseye!</i>	<i>Sanki soğuk ayazımı yayıyorum</i> <i>Yârim, seni <u>değişmem</u> hiç kimseye!</i>

- Özbek Türkçesinde “*ändişä*” kelimesi “*utanç, hayâ*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesindeki “*kaygı; kuşku; düşünce*” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 47; TDK, 2005: s. 639).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Dädä, üyälmäysizmi, ändişä qılmäysizmi? (Ahmad, 1996: s. 30)	— <i>Baba utanmıyor musun, <u>endise etmiyor</u> musun?</i>	— <i>Baba utanman, <u>arlanman</u> yok mu?</i>

- Özbek Türkçesinde “*ürizä*” kelimesi “*dilekçe*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*arıza, aksaklık, bozulma*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 53; TDK, 2005: s. 118).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Ärizäni poçtadän yubârämiz. (Ahmad, 1996: s. 102)	<i><u>Arızayı</u> posta ile gönderiyoruz.</i>	<i><u>Dilekçeyi</u> posta ile gönderiyoruz.</i>

- Özbek Türkçesinde “*ürtmâq*” fiili “*silmek, kurulamak*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*artmak, çoğalmak*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 55; TDK, 2005: s. 126).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Qani, yür, – dedi Nizâmçân ärtinib kelâyâtgändä. (Ahmad, 1996: s. 109)	— “Hadi, yürü” dedi Nizamcan arturup gelirken.	— “Hadi, yürü” dedi Nizamcan kurulanıp gelirken.

- Özbek Türkçesinde “*âzmâq*” fiili “*zayıflamak*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde Eski Türkçe döneminde beri kullanıldığı şekliyle “*taşkınlıkta ileri gitmek; deniz, ırmak vb. kabarmak, taşmak; yoldan çıkmak*” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 524; TDK, 2005: s. 168).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Yaqındä körgän edim, âzib çöp bolib ketibdi. (Ahmad, 1996: s. 55)	<i>Yakın zamanda gördüm, yoldan çıkıp çöp gibi olmuştu.</i>	<i>Yakın zamanda görmüş-tüm, zayıflamış, çöp gibi olmuş.</i>

- Özbek Türkçesinde “*bâbâ*” kelimesi “*dede*” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “*baba*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 125; TDK, 2005: s. 171).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Yâşim âltmiş törtgä yetdi, oğlim-qızim bolmädi... Dârvâqı’ Âtabek mengä oğillik qılmäsmi, xâtini mengä qız bolmäsmi, ulärning bäläläri meni “ bâbâ ” deb, ketimdän yügürmäs-mikinlär? (Qadiriyy, 2017: s. 70)	<i>Yaşım altmış dört oldu, oğlum – kızım olmadı... Gerçekten Atabek bana oğulluk yapmaz mı, karısı bana kız olmaz mı, onların çocukları bana “baba” diye, arkamdan koşturamazlar mı?</i>	<i>Yaşım altmış dört oldu, oğlum, kızım olmadı... Gerçekten Atabek bana oğulluk yapmaz mı, karısı bana kız olmaz mı, onların çocukları bana “dede” diyerek arkamdan koşturamazlar mı?</i>

- Özbek Türkçesinde “*bâsim*” kelimesi “*basınç, tazyik; aralıksız, durmadan*” anlamlarındayken, Türkiye Türkçesinde “*bası işi, tabaat, basım*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 133; TDK, 2005: s. 204).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Bu âqımgä energiyaning saqläniş qânunini tâtbiq	<i>Bu akışa enerjinin korunumu yasasını tatbik edip,</i>	<i>Bu akışa enerjinin korunumu yasasını tatbik edip</i>

qilib, ideal suyuqlikning âqim tezligi vâ bâsimi ârâsidâgi bâglânişni âniqlâyimiz. (İsmoilov ve diğ., 2000: s. 168)	<i>ideal sıvının akış hızı ve basımı arasındaki bağı açıkliyoruz.</i>	<i>ideal sıvının akış hızı ve basıncı arasındaki bağı açıkliyoruz.</i>
Mârğılândân nâticâsiz, tâmâmân boşkâ qaytib Tâşkând kelgâç, Kümüşni unutkândek bolib üç-tört kün u-bu bilân âvinib yürâr, songrä häftâ, on kündân song yânâ Mârğılân toğrisidâ oylâb başlâr, oylâb oyining te- gigâ yetâ âlmağaç, özini qayâqqa urişini bilmây qâlâr, şundân song hämmâ âlâmini Çuqur qışlâqqa hävâlâ qilib, on - on beş kün bâsim içkânidân song içkûlükdân hâm lâzzâtlânmây qâlâr vâ şu- ning yânidâ uning köngli bir nârsâning boyini âlğan- dek sezinar, goyâ Mârğılân bârsâ bir gâp bolâturğan- dek, bârmây qâlsâ ke- yinçâlikdâ özi ökinâtur- ğandek... (Qadiri, 2017: s. 229)	<i>Marğilon'dan sonuçsuz, tamamen eli boş bir şekil- de Taşkent'e gelince Gü- müş'ü unutmuş gibi onunla bununla avunup geziniyor, sonra bir hafta on günden sonra yine Margilon hak- kında düşünmeye başlıyor, düşünüp düşüncesinin so- nuna ulaşamayınca kendi- ni nereye atacağını bilmi- yor, bundan sonra bütün dünyasını Çukur köyüne bağlayıp, on - on beş gün basım içtikten sonra iç- mekten de tat almamaya başlıyor ve bunun yanı sıra gönlü bir şeylerin kokusu- nu alıyormuş gibi hissediy- yor, sanki Margilon'a gitse bir şey olacaktı gibi, gitmese sonrasında pişman olacaktı gibi...</i>	<i>Mergilan'dan sonuçsuz, tamamen eli boş bir şekil- de Taşkent'e gelince Gü- müş'ü unutmuş gibi bir şeylerle avunup geziniyor, bir hafta on gün sonra yine Mergilan hakkında dü- şünmeye başlıyor, düşünre- rek bir netice elde edeme- yince kendini nereye ata- cağını bilmiyor, daha son- ra adeta bütün elemine Çu- kur köyünde bırakıp on on beş gün aralıksız içtikten sonra içmekten de tat al- mamaya başlıyor; bunun yanı sıra gönlü bir şeylerin kokusunu alıyor, sanki Margilon'a gitse bir şey olacak, gitmese sonrasında kendi pişman olacaktı gibi hissediyordu...</i>

- Özbek Türkçesinde “**bâşlıq**” kelimesi “**başkan**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**başlık, şapka**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 139; TDK, 2005: s. 219).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Äsrârâ zvenogâ bâşlıq boldi. (Ahmad, 1996: s. 7)	<i>Esrare ekibe başlık oldu.</i>	<i>Esrare ekibe başkan oldu.</i>

- Özbek Türkçesinde “**bây**” kelimesi eski Türkçedeki gibi “**zengin**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**bey, erkek**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 126; TDK, 2005: s. 225).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Xocäyinning dädäsi kättä bây edi , mäl-mülkni behäd yıqqan edi. (Oybek, 1957: s. 63)	<i>Patronun babası büyük er-kekti, malı mülkü çok biriktirmişti.</i>	<i>Patronun babası çok zengin, sınırsız mal mülk biriktirmişti.</i>

• Özbek Türkçesinde “**bekâr**” kelimesi “**boş, işsiz**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**bekâr, evlenmemiş kimse**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 98; TDK, 2005: s. 233).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Ätäbek keyingi vaqtlärdä sävdägä yürüşni tärk qilib qoygäni üçün Häsänäli işsiz qalgän, uzun kün üydä bekâr zerikkänlikdän, häcigä äytib birmunçä dästmäyä bilän güzärdän baqqälliq dokäni açgän edi. (Qadiri, 2017: s. 293)	<i>Atabek sonraki zamanlarda ticaretle uğraşmayı bıraktığı için Hasanali işsiz kalmış, her gün evinde bekâr canı sıkıntılığundan, Hacı'ya söyleyip birkaç sermaye ile çarşıda bakkal dükkânı açmıştı.</i>	<i>Atabek sonraki zamanlarda ticaretle uğraşmayı bıraktığı için Hasanali işsiz kalmış, her gün evinde işsizlikten canı sıkıldığından, Hacı'ya söyleyip biraz sermaye ile çarşıda bakkal dükkânı açmıştı.</i>

• Özbek Türkçesinde “**berk**” kelimesi “**kapalı, örtülü**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**sert, sağlam**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 104; TDK, 2005: s. 247).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Därçäsi berk bolğanidän üy içi qarângirâq edi, heç kim körinmädi. (Oybek, 1957: s. 242)	<i>Kapısı sağlam olduğundan evin içi karanlık idi, hiç kimse görünmüyordu.</i>	<i>Kapısı kapalı olduğundan evin içi karanlık idi, hiç kimse görünmüyordu.</i>

• Özbek Türkçesinde “**burun**” kelimesi “**önce, evvel**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**koklama ve solunum organı veya bazı şeylerin ön tarafı**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 152; TDK, 2005: s. 329).

Örnek	Aktarım
Ertäläb u bekitib qoygän cäydän Tursunbâyning bir yärim äy burun yâzgän xatini älib dälägä çıqib ketdi-dä, säy boyigä tüşib yığläy-yığläy yänä oqib çıqdi. (Ahmad, 1996: s. 67)	<i>Sabahleyin o, gizlediği yerden Tursunbay'ın bir buçuk ay önce yazdığı mektubunu alıp kıra çıktı ve dere boyuna inip ağlaya ağlaya tekrar okudu</i>

- Özbek Türkçesinde “**çäyir**” kelimesi “**sert ağaç; güçlü, kaslı**” anlamlarında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer ve burada biten ot, çayır**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 349; TDK, 2005: s. 404).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Küyäv tãmändä âriq, dârâz, çäyir bir xâtin bel bağlâdi. (Oybek, 1957: s. 106)	<i>Damat tarafından zayıf, kısa boylu, çayır bir kadın azimle işe girişti.</i>	<i>Damat tarafında zayıf, kısa boylu, güçlü bir kadın azimle işe girişti.</i>

- Özbek Türkçesinde “**çözilmâq**” fiili “**uzamak; sürmek; büyümek**” anlamlarında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**çözölmek, dağılmak**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 384; TDK, 2005: s. 453).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Täntibâyväççä keçägi bâzm vä içkilik käyfini bütün kün çözilgân uyqu bilän tınıqtirib, qorğân eşigidän bağ tâşqarisigä çıqdi. (Oybek, 1957: s. 59-60)	<i>Tentibay geceki ziyafet ve içki keyfini bütün gün dağılan uyku ile durdurup, kale kapısından bahçenin dışına çıktı.</i>	<i>Tentibay geceki ziyafet ve içki âleminde sonra bütün gün süren uyku ile yorgunluğunu atıp, kale kapısından bahçenin dışına çıktı</i>

- Özbek Türkçesinde “**dâmlü**” kelimesi “**öğretmen, hoca**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**yuvarlak biçimde, çok küçük miktarda sıvı; damla biçiminde ilaç**” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 233; TDK, 2005: s. 470).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Äbbâ qıztälâq, şäytânning dâmläsi ekän-ä! (Oybek, 1957: s. 162)	<i>— Tüh be lanetli, şeytanın damlası imiş ya!</i>	<i>— Tüh be lanetli, şeytanın hocası imiş ya!</i>

- Özbek Türkçesinde “**dede**” kelimesi “**baba**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**dede**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 205; TDK, 2005: s. 481).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Dädäm ölgän, ikki yıldän âşdi çämäsi. (Oybek, 1957: s. 8)	<i>— Dedem öldü, yaklaşık iki yıl geçti.</i>	<i>— Babam öldü, yaklaşık iki yıl geçti.</i>

- Özbek Türkçesinde “*deyärli*” kelimesi “*neredeysel*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*değerli, kıymetli*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 222; TDK, 2005: s. 484).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Qoqandän här küni deyärli xabärlär kelib turär edi. (Qadiriy, 2017: s. 60)	<i>Hokand'dan her gün <u>değerli</u> haberler geliyordu.</i>	<i>Hokand'dan neredeysel her gün haberler geliyordu.</i>

- Özbek Türkçesinde “*faqat*” bağlacı “*sadece, yalnızca*” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “*fakat, ancak, lakin*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 298; TDK, 2005: s. 677).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Faqat Cännät xäläning közigä uyqu kelmäydi. (Ahmad, 1996: s. 41)	<i>Fakat Cennet teyzenin gözüne uyku girmiyor.</i>	<i>Yalnızca Cennet teyzenin gözüne uyku girmiyor.</i>

- Özbek Türkçesinde “*fuqärä*” kelimesi “*vatandaş*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*fakir*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 309; TDK, 2005: s. 718).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Bunçälik gäyrät körsätkän fuqärälärgä rähmät, dünyä turgunçä tursunlar! (Qodiriy, 2017: s. 104)	<i>Bu kadar gayret gösteren fakirlere teşekkürler, dünyaya var oldukça var olsunlar!</i>	<i>Bu kadar gayret gösteren vatandaşlara teşekkürler, dünya döndükçe var olsunlar!</i>

- Özbek Türkçesinde “*gül*” kelimesi “*çiçek*” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “*gül*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 195; TDK, 2005: s. 804).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Zebixän öz çadirigä kirib rängi kötarilib, gülläri bilinmäy ketgän sätin köyläginini kiyib çıqdi-dä, maşına ğildirägigä äyâq qoydi. (Ahmad, 1996: s. 208)	<i>Zebihan kendi çadırına girip rengi solunca, gülleri belli olmayan saten gömleğini giyip çıktı ve araba tekerleğine ayağını koydu.</i>	<i>Zebihan kendi çadırına girdi, rengi solduğundan çiçekleri pek belli olmayan saten gömleğini giydi çıktı ve arabanın tekerleğine adımını attı.</i>

- Özbek Türkçesinde “*hüsrät*” kelimesi “*acı, derf*” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “*hasret, özlem*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 690; TDK, 2005: s. 853).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Häs-rätini dutâr vâ qoşiq bilân eritişgâ tirişâr edi. (Oybek, 1957: s. 164)	Hasretini <i>dutar ve koşuk ile eritmeye çalışıyordu.</i>	Derdini <i>dutar ve koşuk ile eritmeye çalışıyordu.</i>
Unsin yâlgızginä Yolçini yoqlâydi, yürägi uning häs-räti bilân tolä, qollari iş tikärkän, közläridän äqqan qaynâq tâmçilär quyilib, uning gözäl yüzini küydirädi. (Oybek, 1957: s. 287)	Unsin yalnızca Yolçı'yi arıyordu, yüreği onun has-reti yle dolu, elleri dikiş dikerken, gözlerinden akan sıcak damlalar dökülüp, onun güzel yüzünü yakıyordu.	Unsin yalnızca Yolçı'yi arıyordu; yüreği onun der-di yle dolu, elleri dikiş dikerken gözlerinden akan sıcak damlalar dökülüyor, güzel yüzünü yakıyordu.

• Özbek Türkçesinde “**hüy-rân**” fiili “**şasırmak**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**hayran, beğenme**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 677; TDK, 2005: s. 868).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Uning bu hâlätidän İnâyät äqsâqâl hüy-rân edi. (Ahmad, 1996: s. 13)	Onun bu haline aksakal İnayet hayran kaldı.	Onun bu haline aksakal İnayet şasırmıştı.

• Özbek Türkçesinde “**xälä**” kelimesi “**teyze**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**babanın kız kardeşi, hala**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 238-239; TDK, 2005: s. 833).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Hâ, Cännät xälä , üydämisiz? (Ahmad, 1996: s. 33)	— Hey, Cennet hala evde misiniz?	— Hey, Cennet teyze evde misiniz?

• Özbek Türkçesinde “**iflâs**” kelimesi “**pis, kirlî**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**borçlarını ödeyemediği mahkeme kararı ile tespit ve ilan olunan işadaminin durumu, batkî, batkînlık; yenilgiye uğrama; işlevini veya görevini yapamama**” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 340; TDK, 2005: s. 938).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Ätxânägä qarşi hüjräning eşigini itärib qaräb, üydä heç kim yoqligini bilib, xâmuş turgâç, ätxânä	Haranın karşısındaki odanın kapısını ittirerek evde hiç kimsenin olmadığını anlayıp sessiz bir şekilde	Haranın karşısındaki odanın kapısını ittirerek evde hiç kimsenin olmadığını anlayıp sessiz bir şekilde

<p>ičidän iflâs küräk vä sü-pürği kötärüb Jorä çıqdi vä Yälçidän on qadäm näridä küräkkä suyalıb, häyrätdän sorräyib qıldı. (Oybek, 1957: s. 326)</p>	<p><i>haranın içinden işlevini yapamayan kürek ve sü-pürgeyi alarak Jora çıktı ve Yolcunun on adım ilerisinde küreğe dayanarak şaşırmış bir şekilde (ona) sordu.</i></p>	<p><i>haranın içinden kirli kürek ve süpürgeyi alarak Jora çıktı ve Yolcunun on adım ilerisinde küreğe dayanarak şaşırmış bir şekilde (ona) sordu.</i></p>
---	---	---

- Özbek Türkçesinde “**ikkiqat**” kelimesi “**hamile, gebe**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**iki kat, misli**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 230).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
<p>Şarâfâtxân bir zum toxtâb, âtrâfgä qarâdi, song tâvuşini päsäytirib dävâm etdi, - toğri bā'zi xâtinlär ikkıqat bolgändä därmânsizläşädi, başları ağrıydi... (Oybek, 1957: s. 301)</p>	<p><i>Şerafethan bir an durup etrafa baktı, sonra sesini kısarak devam etti, - doğru bazı kadınlar iki kat olunca halsizleşir, başları ağrır...</i></p>	<p><i>Şerafethan bir an durup etrafa baktı, sonra sesini kısarak devam etti, — Doğru bazı kadınlar hamile olunca halsizleşir, başları ağrır...</i></p>

- Özbek Türkçesinde “**ilinc**” kelimesi “**umut, ümit**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde (ağızlarda) “**ilinc, ilenç, beddua**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 321-322; TDK, (IV) 2009: s. 2520, 2526).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
<p>— Muhäbbätni bilärmidi? İlinci pul... Puling bolsa, hämmägä yâqaveräsän, ânäsi öpmägän mälikä qızlär sengä quçâq açädi. Bu zämân – pul zämâni. Soräng, dondıqçäning âti nimä ekän? (Oybek, 1957: s. 90)</p>	<p><i>— Aşkı bilir mi? Bedduası para... Paran olsa, herkes âşık olur, annesinin öpmediği melike kızlar sana kucak açar. Bu zaman, para zamanı. Soran güzelin adı ne imiş?</i></p>	<p><i>— Aşkı bilir mi? Ümidi para... Paran olsa, herkes âşık olur, annesinin öpmediği melike kızlar sana kucak açar. Bu zaman, para zamanı. Soran güzelin adı ne imiş?</i></p>

- Özbek Türkçesinde “**iltimâs**” kelimesi “**rica**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**ayrıcılık, kayırma**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 324; TDK, 2005: s. 960).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
<p>— Meni eng ağır işgä qoying, iltimâs</p>	<p><i>— Beni en ağır işe verin, ayrıcılık istiyorum.</i></p>	<p><i>— Beni en ağır işe verin, rica ediyorum.</i></p>

qilāmān. (Ahmad, 1996: s. 96)		
-------------------------------	--	--

• Özbek Türkçesinde “*işlāmâq*” fiili “*çalışmak*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek; ince ve süslü şeyler yapmak, nakışlamak*” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 344; TDK, 2005: s. 998).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Rostov şährigä kelib zavodgä kirädi, masterlärning qolidä şägird bolib ışläydi . (Oybek, 1957: s. 325)	<i>Rostov şehrine gelip fabrikaya girdi, ustaların elinde çırak olarak <u>nakış yapıyordu</u>.</i>	<i>Rostov şehrine gelerek fabrikaya girdi, ustaların elinde çırak olarak <u>çalışıyordu</u>.</i>

• Özbek Türkçesinde “*izlāmâq*” fiili “*aramak*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*izlemek, takip etmek*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 317; TDK, 2005: s. 1010).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Ördäklär ötgän yili täşläb ketgän inlärini älis yurtlärädän izläb kelişgän edi. (Ahmad, 1996: s. 99)	<i>Ördekler geçen yıl bırakıp gittikleri yuvalarını uzak ülkelerden <u>izleyerek</u> gelmişlerdi.</i>	<i>Ördekler geçen yıl bırakıp gittikleri yuvalarını uzak ülkelerden <u>aramaya</u> gelmişlerdi.</i>

• Özbek Türkçesinde “*qapışmâq*” fiili “*yapışmak*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*birlikte bir şeyin üzerine üşüşüp aceleyle almak, kapmak; kavgayı tutuşmak*” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 552; TDK, 2005: s. 1070).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Äväl sändäl üstidä yüzini päncäläri äräsigä älib otirgän İkrämçängä, supä äldidä tik turgän Nizämçängä, devärgä qapışib surätgä tikilib qalgän Cännät xälägä qaräb nimä qılışini bilmäy qaldı. (Ahmad, 1996: s. 66)	<i>Önce sandal üstünde yüzünü avuçlarının arasına alan İkrämcan'a, sofa önünde ayakta dikilen Nizämcan'a, duvara <u>kapışıp</u> resme gözlerini diken Cennet teyzeye bakıp ne yapacağını şaşırıldı.</i>	<i>Önce sandal üstünde yüzünü avuçlarının arasına alan İkrämcan'a, sofa önünde ayakta dikilen Nizämcan'a, duvara <u>yapışıp</u> resme gözlerini diken Cennet teyzeye bakıp ne yapacağını şaşırıldı.</i>

- Özbek Türkçesinde “*käsäbä*” kelimesi “*sendika*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*şehirden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim merkezi, belde, kasaba*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 370; TDK, 2005: s. 1097).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Käsäbä uyuşmäläri xädimläring ictimäy-iqtisädiy huquqlärini vä mänfäätläri ifädä etädilär vä himâyä qılädilär. (Xociyev ve Xakimov, 2011: s. 102)	Kasaba örgütleri memurların sosyoekonomik haklarını ve menfaatlerini savunur ve korurlar.	Sendika örgütleri memurların sosyoekonomik haklarını ve menfaatlerini savunur ve korurlar.

- Özbek Türkçesinde “*keçü*” kelimesi hem “*gece*” hem de “*dün*” anlamlarında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde sadece “*gece*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 383; TDK, 2005: s. 734).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Keçä ertäläb şähäri bir äylänib keläyin deb çıqib ketgän vä tüşlik aşkä etib keliş üçün vä'dä häm bergän edi. (Qadiriy, 2017: s. 246)	Gece sabah şehri bir dolaşayım diye çıkıp gitti ve öğle yemeğine yetişmek için söz de vermişti.	Dün sabah şehri bir dolaşayım diye çıkıp gitti ve öğle yemeğine yetişmek için söz de vermişti.

- Özbek Türkçesinde “*qışlâq*” kelimesi “*köy*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*kışlak*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 589; TDK, 2005: s. 1169).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Tüşgä yaqın qışlâqdän toqqıztä ärävä keldi. (Ahmad, 1996: s. 104)	Öğleye yakın kışlaktan dokuz tane araba geldi.	Öğleye yakın köyden dokuz tane araba geldi.

- Özbek Türkçesinde “*qol*” kelimesi “*el*” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “*kol*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 634; TDK, 2005: s. 1197).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Qolidägi qalämi qâgâz üstigä tüşib dumäläb ketdädä, stol qırğâgigä kelib	Kolundaki kalemi kâğıt üzerine düşüp yuvarlandı ve masa kenarına gelip	Elindeki kalemi kâğıt üzerine düşüp yuvarlandı ve masa kenarına gelip dur

toxtädi. (Ahmad, 1996: s. 100)	<i>durdu.</i>	<i>du.</i>
--------------------------------	---------------	------------

- Özbek Türkçesinde “*qoşmaq*” fiili “*birleştirmek, toplamak; katmak*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek, koşmak*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 643; TDK, 2005: s. 1221).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Nizämcan ulär qatârigä qoşilib äyvân läbigä otirdi. (Ahmad, 1996: s. 74)	<i>Nizamcan onların yanına <u>koşup</u> eyvan ağzına oturdu.</i>	<i>Nizamcan onlara <u>katılıp</u> eyvan ağzına oturdu.</i>

- Özbek Türkçesinde “*körpä*” kelimesi “*yorgan*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*körpe, taze, çok genç*” anlamlarında kullanılır (Marufov, 1981a: s. 421; TDK, 2005: s. 1235).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Änä uning üstigä körpä täşläb baş tāmānigä tiz çökkāniçä yürägidä bir dünyā täşviş bilän kiprik qāqmāy tikilib otiräverdi. (Ahmad, 1996: s. 118)	<i>Anne onun üstüne <u>taze</u> örtüp baş tarafına diz çökünce yüreğinde bir sürü kaygı ile gözlerini kırpmadan bakıyordu.</i>	<i>Anne onun üstüne <u>yorgan</u> örtüp baş tarafına diz çökünce yüreğinde bir sürü kaygı ile gözlerini kırpmadan bakıyordu.</i>

- Özbek Türkçesinde “*lävâzim*” kelimesi “*görev, pozisyon*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*gerekli araç ve gereçler*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 423; TDK, 2005: s. 1305-1306).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
1990 yil 24 märtdä Özbekistāndä prezidentlik lävâzim tä’sis etilgāndän keyin häyätning özi icrā etüvçi xākimiyyät maqāmını özgärtişiñi tälāb qıldı. (Abdovaxitov ve Sabirov, 2013: s. 47)	<i>24 Mart 1990’da Özbekistan’da cumhurbaşkanlık <u>gerekli</u> tesis edildikten sonra yaşamı devam ettirici hâkimiyet makamını değiştirmeyi talep etti.</i>	<i>24 Mart 1990’da Özbekistan’da cumhurbaşkanlık <u>görevi</u> tesis edildikten sonra yaşamı devam ettirici hâkimiyet makamını değiştirmeyi talep etti.</i>

- Özbek Türkçesinde “*mâişät*” kelimesi “*zevk, haz*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*geçim, geçinme*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 441; TDK, 2005: s. 1330).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Mäyli, ipäk gilämlärdä, mänä şunaqa üylärdä mäiät qilib kördim. (Oybek, 1957: s. 236)	— Peki, ipek kilimlerde, işte böyle evlerde gecinip gördüm.	— Peki, ipek kilimlerde, işte böyle evlerde sefa sürüp gördüm.

• Özbek Türkçesinde “**mähäl**” kelimesi “**zaman, vakit**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**yöre, yer**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 457; TDK, 2005: s. 1325).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Sâqçılär bir-birigä “Ernäzär”, “Ernäzär ekän”, “Ötgän kün tâng mähälidä ätlänib çıqıb ketüvdi” deyişdi. (Karimiy, 2011: s. 53)	Korumalar birbirine “Ernazar”, “Ernazar imiş”, “Geçen gün tan yerinde hazırlanarak çıkıp gitti” dediler.	Korumalar birbirine “Ernazar”, “Ernazar imiş”, “Geçen gün tan vaktinde hazırlanarak çıkıp gitti” dediler.

• Özbek Türkçesinde “**mäsläk**” kelimesi “**fikir, düşünce**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**meslek, uğraş**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 450; TDK, 2005: s. 1377-1378).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Men sizning qılıçingiz ästidä ölimdän qorqıb yâki sizgä xuşamäd üçün sözlämäy hükümät kişilärimiz ärasidä tüşünädirğan bir ädäm bolğanlığingiz väcidän ätämning häm özimning qandäy fikr vä mäsläk kişisi ekänligimizni äytib ötmäkçi bolämän: biz nä qıpçäqlärgä täräfdär bir kişi vä nä şähärlük äğaynilärgä. (Qadiri, 2017: s. 95-96)	Ben sizin kılıcınız altında ölümden korkup veya size dalkavukluk için konuşmadan hükümet taraftarı insanlar arasında açıklanan bir insan olduğumuz hususunda babamın da kendimin nasıl fikir ve meslek insanı olduğumuzu söylemek istiyorum: biz ne Kıpçaklara tarafdar bir insanız ve ne şehirli hemşehrilere.	Ben sizin kılıcınız altında ölümden korkup veya size dalkavukluk için konuşmadan hükümet taraftarı insanlar arasında açıklanan bir insan olduğumuz hususunda babamın da kendimin nasıl fikir ve düşünce insanı olduğumuzu söylemek istiyorum: biz ne Kıpçaklara tarafdar bir insanız ve ne şehirli hemşehrilere.

• Özbek Türkçesinde “**mäyin**” kelimesi “**yumuşak**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**mayın**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 442; TDK, 2005: s. 1356).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Çirildâqlarning mäyin musiqasi hämmä yâqni tol-dirgän, goyâ keçäning özi küyläydi. (Oybek, 1957: s. 308)	<i>Circir böceklerinin mayın müziği her tarafı kaplamış, sanki gecenin kendi şarkı söylüyordu.</i>	<i>Circir böceklerinin yumuşak müziği her tarafı kaplamış, sanki gece şarkı söylüyordu.</i>

• Özbek Türkçesinde “**ötmâq**” fiili “**geçmek**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 521; TDK, 2005: s. 1551).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Ertälâb şaşgänidän yâğâç âyâğını kiymäy, qoltıqtâyâğı bilän çıqib ketgän İkrâmcân çâp tãmânigä zârb bilän taşlâb äriqdän hätlâb ötdi . (Ahmad, 1996: s. 53)	<i>Sabahleyin acele ettiğinden tahta ayağını giymeden, koltuk değneği ile çıkan İkramcan sol tarafına ağırlığını verip arktan atlayarak öttü.</i>	<i>Sabahleyin acele ettiğinden tahta ayağını giymeden koltuk değneği ile çıkan İkramcan, sol tarafına ağırlığını verip arktan atlayarak geçti.</i>

• Özbek Türkçesinde “**sändül**” kelimesi “**evin köşesine kazılan çukurluk, ona koyulan alçak kürsü ve üstüne yayılan yorgandan oluşan yerel ısıtma yapısı**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**kürekle yürütülen deniz teknesi; bir ağaç türü; sandalet**” anlamlarında kullanılmaktadır. Bu kelimenin Türkiye Türkçesindeki tam karşılığı Eski Türkçede yer alan ve Erzurum ağzında da kullanılagelen **tağar** < **tağar** kelimesidir (Marufov, 1981b: s. 18; TDK, 2005: s. 1696; TDK, (V) 2009: s. 3801).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Sändäl çetidä közini açmäy uyğâq yâtgäniçä şu yâqın künlärdä körgän keçirgänlärini unutib, ävvälgidek öz üyimdämän, deb oylâgän edi. (Ahmad, 1996: s. 52)	<i>Sandal kenarında gözünü açmadan uyanık yatarken bu yakın zamanda yaşadığı şeyleri unutup, önceki gibi kendi evimdeyim, diye düşünmüştü.</i>	<i>Tağar kenarında gözünü açmadan uyanık yatarken bu yakın zamanda yaşadığı şeyleri unutup eskisi gibi kendi evimdeyim, diye düşünmüştü.</i>

• Özbek Türkçesinde “**sürü**” kelimesi “**iyi, seçkin, seçilmiş**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**epilepsi hastalığı**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 21; TDK, 2005: s. 1702).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Ávqatlärning säräsi ulärgä tärtilädi. (Oybek, 1957: s. 128)	Yiyeceklerin sarası onlara tertilacak.	Yiyeceklerin iyisi onlara tertilacak.

• Özbek Türkçesinde “**sävdä**” kelimesi “**ticaret; hayatta rastlanan keder, endişe ve zorluklar**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**sevda, aşk**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 7; TDK, 2005: s. 1742).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Axır, säqälüm gäzlämä sävdäsi bilän äqardi. (Oybek, 1957: s. 73)	Sonra, sakalım kumaş sev-dası ile äqardi.	Sonra, sakalım kumaş tica-reti ile äqardi.
Ärzu-häväsli cäyni qı-dirmäsdän, qızläri bir ki-şigä berib qoyä qälsälär, älbättä, bu sävdälär yoq edi. (Qadiriy, 2017: s. 336)	Hevesli yeri aramadan, kızlarını bir adama verseler, elbette, bu sev-dalar olmazdı.	Hevesli yeri aramadan kız-larını bir adama verseler, elbette, bu dertler olmazdı.

• Özbek Türkçesinde “**sävçi**” kelimesi “**dünür, görücü**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**devlet adına ve yararına davalar açan, kamu haklarını ve hukuku yerine getirmek üzere yargıç katında sanıkları kovuşturan görevli, savcı**” anlamında kullanılmaktadır. Bunun dışında Türkiye Türkçesinin Ordu ağzında Özbekçedeki anlamına yakın bir şekilde “**sözcü, mektupçu**” anlamlarında kullanımına da rastlanmaktadır (Marufov, 1981b: s. 64; TDK, 2005: s. 1711; TDK, (V) 2009: s. 3555).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Şu ortädä Äqılcan üyläniş üçün mengä sävçi kirgizdi, dädämğä häm ortâqlärini yubardı. (Oybek, 1957: s. 161)	Bu sırada Akılcan evlenmek için bana savcı gönderdi, babama da arkadaşlarını yolladı.	Bu sırada Akılcan evlenmek için bana görücü gönderdi, babama da arkadaşlarını yolladı.

• Özbek Türkçesinde “**soräsmäq**” fiili “**selamlaşmak**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**sormak, soruşturmak**” anlamında kullanılabilir (Marufov, 1981b: s. 99; TDK, 2005: s. 1795).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Şu ärädä hücrägä bir çäl kirib bul häm mehmanlär bilän soräşib çıqtı. (Qadi-	Bu sırada odaya bir yaşlı girip bu da misafirlere so-rup çıktı.	Bu sırada odaya bir yaşlı girip bu da misafirler ile selamlaşip çıktı.

riy, 2017: s. 32)		
-------------------	--	--

• Özbek Türkçesinde “**şâl**” kelimesi hem “**şal**” hem de “**felç**” anlamlarında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**kuşak, yün atkı, şal**” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 424; TDK, 2005: s. 1845).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Kämpirim işgä yârämäydi. Şâl bolib qâlgân. Âtâsi hâmsâl bolib ölgân. (Ahmad, 1980: s. 25)	<i>İhtiyar karım işe yararıyordu. Sal olup kalmış. Babası da şal olup ölmüş.</i>	<i>İhtiyar karım işe yararıyordu. Felç olmuş. Babası da felç olup ölmüş.</i>

• Özbek Türkçesinde “**şirin**” kelimesi “**tatlı**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**sevimli**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 416; TDK, 2005: s. 1869).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
U şu bir neçä minut içidä bälâligini, köngligä muhâbbät oti tüşgân eng şirin dâmlârni körgân edi. (Ahmad, 1996: s. 163)	<i>O bu birkaç dakika içinde çocukluğunu, gönlüne aşk ateşinin düştüğü en sevimli anları görmüştü.</i>	<i>O bu birkaç dakika içinde çocukluğunu, gönlüne aşk ateşinin düştüğü en tatlı anları görmüştü.</i>

• Özbek Türkçesinde “**şâsmâq**” fiili “**acele etmek**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**şaşmak, şaşırma**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 427; TDK, 2005: s. 1852).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Yol üstidä şâşib körişiş, bir ikki âğız sorâşışlârdân nâri ötişâlmâdi. (Ahmad, 1996: s. 11)	<i>Yol üstü şasırp görüşmeleri, bir iki laf etmekten ileri gitmiyordu.</i>	<i>Yol üstü alelacele görüşmeleri, bir iki laf etmekten ileri gitmiyordu.</i>

• Özbek Türkçesinde “**tâl**” kelimesi “**söğüt**” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “**dal**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 198; TDK, 2005: s. 463).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Keç qârângîsidä hârib-çârçâb tâl tâgigâ yetib bârib, İkrâmcânni toqaydân çağırtirib keldi.	<i>Gece karanlığında yorgun argın dalin altına varıp, İkrâmcân'ı kamışlıktan çağırttı.</i>	<i>Gece karanlığında yorgun argın söğüdün altına varıp İkrâmcân'ı kamışlıktan çağırttı.</i>

(Ahmad, 1996: s. 103)		
-----------------------	--	--

• Özbek Türkçesinde “*tâzâ*” kelimesi “*temiz*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*taze, dinç, bayatlamamış*” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 196; TDK, 2005: s. 1925).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Kaluga nemis başqınçılâridän tāmāmilâ tâzäländi. (Ahmad, 1996: s. 22)	<i>Kaluga Alman işgalcilerden tamamıyla <u>tazelendi.</u></i>	<i>Kaluga Alman işgalcilerden tamamıyla temizlendi.</i>

• Özbek Türkçesinde “*tetik*” kelimesi “*dinç, canlı*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*ateşli silahlarda ateşlemeyi sağlamak için çekilen küçük parça; çevik, dikkatli*” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 168; TDK, 2005: s. 1968-1969).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Song çâl sukutgâ bâpti, kiçkinâ, lekin, hâli tetik kozlârini, mudrâq başgân âdâm kâbi, sekinginâ yumdi. (Oybek, 1957: s. 9)	<i>Sonra ihtiyar sessizleşti, küçücük, ancak hala <u>çevik</u> gözlerini, uykusu gelmiş biri gibi sakince yumdu.</i>	<i>Sonra ihtiyar sessizleşti, küçücük, ancak hala canlı gözlerini, uykusu gelmiş biri gibi sakince yumdu.</i>

• Özbek Türkçesinde “*tuzuk*” kelimesi “*iyi, doğru düzgün, sağlıklı*” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “*nizamname, statü*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 220; TDK, 2005: s. 2024).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Bâlâ uni tuzukrâq oylâb körişgâ qoymâdi. (Ahmad, 1996: s. 132)	<i>Çocuk onun <u>statü</u> düşünmesine fırsat vermedi.</i>	<i>Çocuk onun doğru düzgün düşünmesine fırsat vermedi.</i>

• Özbek Türkçesinde “*tüşünmâq*” fiili “*anlamak*” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “*düşünmek*” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981b: s. 239; TDK, 2005: s. 592).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Âtä-bâlâ ortâsidâ ötâyâtgân gâpning mâ'nâsigâ tüşünib , u hâm otirdi. (Ahmad, 1996: s.	<i>Baba-oğul arasında geçen komuşmanın ne olduğunu <u>düşünüp</u>, o da oturdu.</i>	<i>Baba oğul arasında geçen komuşmanın ne olduğunu anlayıp o da oturdu.</i>

25)		
-----	--	--

- Özbek Türkçesinde “**yâğâç**” kelimesi hem “**ağaç**” hem de “**(kesilmiş) odun, tahta, ahşap**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde sadece “**ağaç**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 267; TDK, 2005: s. 28-29).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Yâğâç âyâqli İkrâmcân-ning bâşi vâ yelkâlârini ây yâritib turârdi. (Ahmad, 1996: s. 36)	Ağaç ayaklı İkrâmcân'ın bâşi ve omuzlarini ay ay-dınlatıyordu.	Tahta ayaklı İkrâmcân'ın bâşi ve omuzlarini ay ay-dınlatıyordu.

- Özbek Türkçesinde “**yânilgi**” kelimesi “**yakıt**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**hata,**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 258; TDK, 2005: s. 2123).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Düşmânning ikkitâ yânilgi bâzâsini pârtlâtgân. (Qahhor, 1988: s. 27)	Düşmanın iki tane hatalı deposunu patlattı.	Düşmanın iki tane yakıt deposunu patlattı.

- Özbek Türkçesinde “**yâpmâq**” fiili “**kapatmak**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**ortaya koymak, gerçekleştirmek, yapmak**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 260; TDK, 2005: s. 2130).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Vaqt bekâr ötmâsin deb, lây qârib tepâsi yâpilmâgân üy devârini suvâmâqçi boldi. (Ahmad, 1996: s. 180)	Vakit boşa geçmesin diye, çamur karıp üstü yapılmamış ev duvarlarını sıvamak istedi.	Vakit boşa geçmesin diye çamur karıp üstü kapatılmamış evin duvarlarını sıvamak istedi.

- Özbek Türkçesinde “**yâqmâq**” fiili “**beğenmek, hoşuna gitmek**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde sadece “**yakmak**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 266; TDK, 2005: s. 2113-2114).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Hâsânâlining sorağuçiğa bekning qız yâqdirmâslığıni sâbâb körsâtib, şu küngâçâ üylânmay kelgânligini tâfsili bilân hikâyâ qilib verişidân song ul	Hasanali'nin sorusuna beyin kız yakmamasını sebep göstererek bu güne kadar evlenmemesini ayrıntısıyla hikâyâ edip anlatmasından sonra o sabırsızlanmış gibi	Hasanali'nin sorusuna beyin kız beğenmemesini sebep göstererek bu güne kadar evlenmemesini ayrıntısıyla hikâyâ edip anlatmasından sonra o sabır-

tâqatsizlängändek boldi. (Qadiri, 2017: s. 44)	<i>oldu.</i>	<i>sızlanmış gibiydi.</i>
---	--------------	---------------------------

• Özbek Türkçesinde “**yâvuz**” kelimesi eski Türkçedeki gibi “**katı yürekli, acımasız**” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**iyi, cesur, yiğit**” anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 252; TDK, 2005: s. 2149).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Ålısdä qanlı uruş barmâqdä, şähärlär yânmaqda, ädämlär yâvuz düşmân bilân cân tälâşmaqda edilär. (Ah- mad, 1996: s. 8)	<i>Uzakta kanlı savaş sür- mekte, şehirler yanmakta, insanlar cesur düşman ile mücadele etmekteydiler.</i>	<i>Uzakta kanlı savaş sür- mekte, şehirler yanmakta, insanlar acımasız düşman ile mücadele etmekteydiler.</i>

• Özbek Türkçesinde “**zirä**” kelimesinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı “**çünkü, zira**” bağlacı olarak düşünülse de bu kelime Özbek Türkçesinde “**kimyon**” anlamında kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinin Sivrihisar-Eskişehir (zira) ve Tokat (zıra) ağzlarında Özbek Türkçesindeki anlamıyla kullanıldığı görülmektedir (Marufov, 1981a: s. 307; TDK, 2005: s. 2239; TDK, (VI) 2009: s. 4378, 4391). Arapça kökenli (Ar. zîre زير) olan bu kelimeye Eski Uygur Türkçesinde de rastlanmaktadır (Caferoğlu, 1993: s. 200; Çağbayır, V/2007: s. 5489).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
Guruçga şäfrän eritmäsini seping vä zira sepib saçıq bilân orälğan qâpqaq bilân yâping. (Quliyev, 2016: s. 77)	<i>Pirince safran şerbetini serpin ve zira serpip havlu ile sarılmış kapak ile kapa- tın.</i>	<i>Pirince safran şerbetini serpin ve kimyon serpip havlu ile sarılmış kapak ile kapatın.</i>

• Özbek Türkçesinde “**zor**” kelimesi “**güçlü; mükemmel**” anlamlarında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “**sıkıntı, güçlük, rahatsızlık**” anlamında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 311; TDK, 2005: s. 2241).

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Bundä zor tuhmät bär, taqsir, - dedi, - ätämni qıp- çaq düşmâni vä meni Mâr- ğılân äğaynilärini isyângä hâzirlâş üçün kelgân, deb oyläysizmi? (Qadiri, 2017: s. 95)	— “Bunda zor iftira var, efendim” dedi, “babamı Kıpçak düşmanı ve beni Margilon ağalarını isyana hazırlamak için gelmiş, di- ye mi düşünüyorsunuz?”	— “Bunda güçlü bir iftira var, efendim” dedi, “ba- bamı Kıpçak düşmanı ve beni Margilon ağalarını isyana hazırlamak için gelmiş, diye mi düşünüyor- sunuz?”

B. Çeviri Yazı Sorunu

Özbekistan'daki İran asıllı Taciklerin etkili olduğu şehir ağızlarının temel alınmasıyla 1920'li yılların başında oluşturulan Özbek yazı dili 1930 yılına kadar Arap alfabesiyle, 1930-1940 yıllarında Latin alfabesiyle, 1940-1993 yıllarında Kiril alfabesiyle yazıldı (User, 2006: s. 337-350; Özkan, 2007: s. 106). 1991 yılında Özbekistan bağımsızlığını ilan etti ve parlamento kararıyla 2 Eylül 1993 yılında Latin esaslı alfabesine geçme kararı aldı. 1995 yılında ise Latin alfabesi yeniden şekillendirildi (User, 2006: s. 353).

Lehçeler arası çeviri yazı problemi genel itibariyle lehçelerin alfabelerinde yer alan bazı harflerin karşılıklarının hedef lehçede yer almamasından ya da o harflerin farklı bir kullanıma sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Özbek Türkçesinde yazılmış metinlerin çeviri yazısında sıklıkla problem görülmektedir. Genel olarak çeviri yazıda yapılabilecek hataları şu şekilde sıralayabiliriz.

a. Özbek Türkçesi metinlerinde geçen yabancı kökenli kelimeler çeviri yazı harfleriyle verilmez, Latin alfabesiyle olduğu gibi yazılır.

Örnek	Hatalı Çeviri Yazı	Doğru Çeviri Yazı
Опишиб магазинга олиб кирадилар. (Ahmad, 1996: s. 62)	<i>Ápiçib <u>mägäzingä</u> álib kirárdilär.</i>	<i>Ápiçib magazingä álib kirárdilär.</i>
Битта боласини тийиб ололмаганга бутун бошли бригадани бериб қўйибди. (Ahmad, 1996: s. 113)	<i>Bittä bäläsini tiyib álälmägängä bütün başli <u>brigädäni</u> berib qoyibdi.</i>	<i>Bittä bäläsini tiyib álälmägängä bütün başli brigadani berib qoyibdi.</i>
—Ўртоқлар, мажлисимизни бошлашдан олдин район харбий комиссарлигимизнинг ходими лейтенант ўртоқ Исмоилов фронт аҳволларидан гапириб беришларини сўраймиз. (Ahmad, 1996: s. 56)	<i>—Ortâqlär, mäclisimizni başläşdän äldin <u>räyân</u> härbiy komissärligimizning xädimi leytenänt ortâq İsmâiläv frânt ähvälläridän gäpirib berişlärini soräyimiz.</i>	<i>—Ortâqlär, mäclisimizni başläşdän äldin rayon härbiy komissärligimizning xädimi leytenänt ortâq İsmâiläv frânt ähvälläridän gäpirib berişlärini soräyimiz.</i>
Радио қўшиғини бош эгиб тинглаётганларнинг ҳам ичида уникага ўхшаган дард бормикан?	<i><u>Rädio</u> qoşığıni baş egip tingläyätgänlärning häm içidä unikigä oxşägän</i>	<i>Radio qoşığıni baş egip tingläyätgänlärning häm içidä unikigä oxşägän</i>

(Ahmad, 1996: s. 14)	<i>därd bârmikän?</i>	<i>därd bârmikän?</i>
----------------------	-----------------------	-----------------------

b. Özbek Türkçesi metinlerinde geçen kelimeler çeviri yazı harfleriyle verilirken kalın ve ince ünsüzlere dikkat etmek gerekir. Özbek alfabesindeki “**к, х, ғ**” kalın ünsüzleri yanına gelen ünlüler kalın telaffuz edilir ve çeviri yazıya da bu şekilde geçirilir.

Örnek	Hatalı Çeviri Yazı	Doğru Çeviri Yazı
Ташқарига чиқиб тол шохиға қатор илиб қўйилган фонарлардан бирини олди–да, ўчоқ тагида липиллаб турган ўтга қамиш тутиб ёндирди, фонарни ёқди. (Ahmad, 1996: s. 136)	<i><u>Täşqürigä çiqib</u> täl şaxığä <u>qätär</u> ilib qoyilgän fonärlärdän birini äldi-dä, oçâq tägidä lipilläb turgän otgä <u>qämış</u> tutib yändirdi, fänärni yäqdi.</i>	<i><u>Täşqarigä çiqub</u> täl şaxığa <u>qatär</u> ilib qoyilgän fänärlärdän birini äldi-dä, oçâq tägidä lipilläb turgän otgä <u>qamiş</u> tutib yändirdi, fänärni yäqdi.</i>
— Биз энди шунга мажбурмиз, қизим , — деди Ҳасанали, — қайин отангиз эҳтимол бунинг бирар чорасини топар. (Qadiry, 2017: s. 99)	— <i>Biz endi şungä mäcburmiz, <u>qizim</u>, - dedi Häsänäli, - <u>qäyin</u> ätängiz ehtimäl buning birär çäräsini täpär.</i>	— <i>Biz endi şungä mäcburmiz, <u>qizim</u>, - dedi Häsänäli, - <u>qayin</u> ätängiz ehtimäl buning birär çäräsini täpär.</i>

c. Özbek Türkçesi metinleri Özbek Latin alfabesine çevrilirken “**и**” harfi yanına “**к, х, з**” kalın ünsüzleri gelse bile yazıya “**ı**” şeklinde geçer.

Örnek	Hatalı Çeviri Yazı	Doğru Çeviri Yazı
Тойчоғимнинг кўрмасини чиқар , дadasи! (Qadiry, 2017: s. 337)	<i><u>Toychog'imning</u> ko'rmasini <u>chugar</u>, dadası!</i>	<i><u>Toychog'imning</u> ko'rmasini <u>chiqar</u>, dadası!</i>
Соқолларда, мўйловларда, кирпикларда қиров . (Oybek, 1957: s. 124)	<i>Soqollarda, Mo'ylovlarda, kirpiklarda <u>qirov</u>.</i>	<i>Soqollarda, Mo'ylovlarda, kirpiklarda <u>qirov</u>.</i>

d. Çeviri yazı esnasında hem standart çeviri yazı harfleri hem de yeni Özbek Latin alfabesi kullanılabilir. Ancak bazen buna uyulmadığı da görülmektedir.

Örnek	Hatalı Çeviri Yazı	Doğru Çeviri Yazı
Ўткан Кунлар	<i><u>Ūtkan kunlar</u></i>	<i>Ötkän Künlär</i>

		<i>O'tkan Kunlar</i>
Неъмат ҳикояни ўқиди.	<u><i>Ne'met hikayeni okıdı.</i></u>	<i>Ne'mät hikâyäni oqıdı.</i>
		<i>Ne'mat hikoyani o'qıdı.</i>
Омон укаси Алишерга ўйинчоқ ясаб берди.	<u><i>Aman ükesi Alişerge oyınçak yasab berdi.</i></u>	<i>Amân ukäsi Ālişergä oyınçâq yäsab berdi. /</i>
		<i>Omon ukasi Alisherga o'yinchoq yasab berdi.</i>

e. Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılan aktarımlarda bazen kişi veya eser isimleri Türkiye Türkçesindeki karşılığıyla verilmediği görülmektedir.

Örnek	Hatalı Çeviri	Doğru Çeviri
Анов ерда уста Тошпўлат бор, биларсиз. (Oybek, 1957: s. 39)	Burada usta Toşpūlat var, biliyorusu- nuz.	Burada usta Taşpo- lat var, biliyorsunuz.

Sonuç

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Orta Asya'da yaygın bir kullanıma sahip olan ve Oğuz, Kıpçak, Karluk lehçelerine ait unsurları bünyesinde birleştiren tek Türk lehçesi olan Özbek Türkçesinden yapılan aktarımlar, Türkiye Türkçesine yakın olan Gagavuz Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinden yapılan aktarımlara göre daha zordur.

Aktarılan eserin doğru anlaşılabilmesi için yazım ve imla kurallarına uygunluk büyük önem arz etmektedir. Bu yüzden aktarım yapan kişi, aktarılan kaynak eserdeki lehçenin yazım ve imla kurallarını değil, aktarım yapılan lehçenin yazım ve imla kurallarını dikkate almalıdır.

Aktarım yapan kişiler genel olarak fiil kiplerinin, sıfat-fiillerin zarf-fiillerin ve yalancı eşdeğerliği olan kelimelerin aktarımı konusunda problem yaşamaktadır. Bu iki lehçe arasında aktarıcının her iki lehçeye de hâkim olması doğru bir aktarım yapmak için çok önemlidir. Ancak bu iki lehçe arası açıklamalı sözlük, atasözü ve deyimler sözlüğü ve yalancı eşdeğerlik sözlüklerinin hazırlanması da bir o kadar önemlidir.

Ortak bir alfabe kullanımına sahip olmayan Türk lehçeleri arasında çeviri yazı büyük bir öneme sahiptir. Bu yüzden eserlerin çeviri yazısının yapılmasında çok dikkatli olmak gerekir. Özbek Türkçesine ait bir eser veya yazının çeviri yazısında ya çeviri yazı harfleri ya da yeni Özbek Latin alfabesini kullanmak gerekir.

Ortak bir tarihe sahip olan bu iki boy arasında kültürel yakınlığı artırmak açısından, bu iki lehçe arasında yapılan aktarımlar büyük bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında aktarımların daha bilinçli ve titizlikle yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Abduazimova, Umida. (2006). *Tikilib-Tikilib Qaraysan*. Tashkent: O'zbekiston Nashriyot-Matbaa İcody Üyi.
- Abduvaxitov, A. A.; Sabirov, A. T. (Ed.). (2013). *O'zbekiston Eng Yangi Tarixi*. Tashkent.
- Ahmad, Said. (1982). *Saylanma I*. Toshkent: G'afur G'ulom Nomidagi Adabiyot Va San'at Nashriyoti.
- Ahmad, Said. (1996). *Ufq - Hicron Kunlari*. Toshkent: «Sharq» Nashriyot– Matbaa Kontserni Bosh Tahririyati.
- Adıgüzel, Sedat. (2012). “Azerbaycan Türkçesi Ve Türkiye Türkçesi Arasında Aktarma Üzerine Bazı Problemler”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. (47). S. 51-56.
- Alkayış, M. Fatih. (2009). “Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarım Meseleleri (Yeni Uygur-Türkiye Türkçesi Örneği)”. *Turkish Studies*. 4(3). S. 60-70
- Atak, H. Şule. (2004). *Özbek Türkçesinde Sıfat-Fiil Ve Zarf-Fiiller*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Caferoğlu, Ahmet. (1993). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Coşkun, Volkan. (2000). *Özbek Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çağbayır, Yaşar. (2007). *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Sözlük I-V*. Ankara: Ötüken Yayınları.
- Davronov, Temur; Eduardo, Real. (2005). *O'zbekcha-İnglizcha Lug'at*. Tashkent.
- Dilaçar, Agop. (1957). “Türk Lehçelerinin Meydana Gelişinde Genel Temayüllerin Koyulaşması Ve Körlenmesi”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 83-93.
- Eckmann, Janos. (2003). *Çağatayca El Kitabı* (Çev: Günay Karaağaç). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (1993). “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar”. (S. 179-207). *Türk Dünyası Üzerine Makaleler-İncelemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (1993). “Lehçeler Arası Aktarma”. (S. 91-100). *Türk Dünyası Üzerine Makaleler-İncelemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Gültekin, Mevlüt. (2006). *Asiyabad'dan Özbek Türkçesi Metinleri (Gramer-Metinler Ve Aktarımlar-Sözlük)*. Niğde: Net-Pa Yayınları.
- Gültekin, Mevlüt. (2010). "Afgan Özbekçesinin Seripul Ağzında -Gan Eki" (Çev: Esra Yavuz). *Turkish Studies*. 5(1). 1437-1451.
- Xociyev, E. T.; Xakimov, Ğ. T. (2011). *Ma'muriy Huquq*. Toshkent.
- İsmoil, Muhammad. (1998). *Tasavvur Chiziqlari*. Toshkent: Sharq Nashriyot-Matbaa Kontserni Bosh Taxririyyati.
- İsmoilov, M.; Habibullayev, P.; Xaliulin, M. (2000). *Fizika Kursi (Mexanika, Elektr, Elektromagnetizm)*. Toshkent: O'zbekiston Nashriyoti.
- Kahhar, Tahir. (2011). "Özbekçe'den Türkçe'ye Edebi Çeviride Karşılaşılabilen Aktarma Sorunları Üzerine", *I. Türk Lehçeleri Arası Çeviri Sempozyumu Ve Atölyesi, Türk Lehçeleri Arasındaki Aktarma Çalışmalarının Bugünkü Durumu Ve Karşılaşılan Sorunlar Uluslararası Sempozyum Ve Uygulama Atölyesi Tebliğler Ve Aktarım Örnekleri*. 102-107.
- Kara, Mehmet. (2009). "Lehçeler Arası Aktarımlarda Temel Sorunlar". *Turkish Studies*. 4(4). 1056-1082.
- Karadoğan, Ahmet. (2004). *Türk Lehçeleri Arasında Aktarım Sorunları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırıkkale.
- Karimiy, G'ulom. (2011). "Narshax Qal'asi (Tarixiy Roman)". *Sharq Yulduzi*, (3). 25-73.
- Kavaklıçeşme, Hüsna; Aslan, Nursan. (2011). "Azerbaycan Ve Özbek Türkçelerinden Türkiye Türkçesine Aktarımlarda Öğrencilerin Karşılaştıkları Problemler", Muğla: Iv. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri 22-24 Aralık 2011. 1. 395-406.
- Kirişçioglu, Fatih. (2006). "Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarımlarda Karşılaşılan Bazı Problemler". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 10. 21-37.
- Koraş, Hikmet (2007). "Özbek Türkçesinde -Gän / -Kän, -Qän Sıfat-Fiil Eki, Yapım Ekiyle Genişlemiş -Gänlig / -Känlig, -Qänlig Şekli Ve Türkiye Türkçesinde Kullanışlara Karşılık Gelen Şekiller" *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (21), 143-167
- Koraş, Hikmet (2008). "Özbek Türkçesinde E- Ve Bol- Yardımcı Fiillerinin Birbirinin Yerine Kullanılması". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 141-150.
- Koraş, Hikmet (2013). "Türk Lehçelerinde Hal Ekleri Ve İsim Çekim Ekleri İle Teşkil Edilen Zarf-Fiil Şekilleri Ve Türkiye Türkçesinde Karşılıkları ". *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 20-25 Ekim 2008*. C. Iıı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2865-2910

- Qahhor, Abdulla. (1957). *Tanlangan Asarlar*. Toshkent.
- Qahhor, Abdulla. (1988). *Oltin Yulduz (Qissa)*. Toshkent: G'afur G'ulom Nomidagi Adabiyot Ve San'at Nashriyoti.
- Qodiriy, Abdulla. (1967). *Mehrobdan Chayon*. Toshkent.
- Qodiriy, Abdulla. (2017). *O'tkan Kunlar I*. Toshkent: Info Capital Group.
- Quliyev, Huseyn. (2016). *Ozarbayconning Madaniy Merosi*. Toshkent: Kamalak-Press Nashriyoti.
- Marufov, Z. M. (1981a). *O'zbek Tilining İzohlı Lug'ati I*. Moskva: "Rus Tili" Neshriyoti.
- Marufov, Z. M. (1981b). *O'zbek Tilining İzohlı Lug'ati II*. Moskva: "Rus Tili" Neshriyoti.
- Merhan, Aziz. (2012). "Türkçe Ve Özbekçe Eşsesli Sözcük Karşılaştırması". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (47), 1-16.
- Mirzahmedov, Ulug'bek (2014). "Navro'zim – Sho'x Sozim", *Maktabgacha T'alim*, 2(223). 10-12.
- Mirzahıdova, M. , Abdulqosimova, H., Halmuratova, M. (2018). *O'zbek Tili*. Bishkek: Arkus Nashriyoti.
- Nazarov, Karim (Ed.) (2004). *O'zbek Tilining Kirill Va Lotin Alifbolaridagi Imlo Lug'ati*. Toshkent: "Sharq" Nashriyot-Matbaa Aksiyadorlik Kompaniyasi Bosh Tahririyati.
- Oripov, Abdulla. (2013). *Tanlangan Asarlar 7*. Toshkent: G'afur G'ulom Nomidagi Nashriyot-Matbaa İcodiy Üyi.
- Oybek. (1957). *Tanlangan Asarlar - Qutlug Qon*. İkkinchi Tom. Toshkent: O'zssr Davlat Badiiy Adabiyoti Nashriyoti.
- Özkan, Nevzat. (1997). *Türk Dünyası (Nüfus-Sosyal Yapı-Dil-Edebiyat)*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- Özkan, Nevzat. (2007). *Türk Dilinin Yurtları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztürk, Rıdvan. (1997). *Uygur Ve Özbek Türkçelerinde Fiil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öztürk, Rıdvan. (2007). "Özbek Türkçesi". (S. 291-354). *Türk Lehçeleri Grameri* (Ed. Ahmet Bican Ercilasun). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Shoabdurahmonov, Sh. Sh. (1976). *O'zbek Tilining Imlo Lug'ati*. Toshkent: O'zbekiston Ssr "Fan" Nashriyoti.
- Shoabdurahmonov, Sh. Sh., Asqarova, M., Hociyev, A., Rasulov, I., Doniyorov, X. (1980). *Hozirgi O'zbek Adabiy Tili*. Toshkent: Oqituvchi Nashriyoti.
- Tekin, Feridun. (2008). "Özbek Türkçesinin Latin Alfabeti Esasındaki İmlası Üzerine", *Turkish Studies*, 3(6), 588-600.

- Tekin, Talat. (1992). "Orta Asya Türk Dilleri", *Dil Dergisi*, (5), 48-54.
- Tekin, Talat. (2003). *Türk Dilleri*. İstanbul: Yıldız Dil Ve Edebiyat 2.
- Tulum, Mehmet Mahur. (1997). *Özbekçede Tasvir Yardımcı Fiilleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Tursun, P. (1959). *Oqituvchi*. Toshkent.
- Tdk (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tdk (2009). *Derleme Sözlüğü I-VI*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tdk (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğurlu, Mustafa. (2000). "Türk Lehçeleri Arasında Aktarım Meseleleri Ve 'Abay Yolu' Romanı". *Bilig Dergisi*, (15), 59-80.
- User, Hatice Şirin (2006). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. Ankara: Akçay Yayınları.
- Usta, Çiğdem. (2008). "Lehçeden Lehçeye Aktarım Sorunlarına Ek: İmla Ve Noktalama Hataları". *Turkish Studies*, 3(6), 668-691.
- Uygur, Ceyhun Vedat. (2008). *Özbekçe (Özbek Türkçesi)*. Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Wurm, Stefan. (2001). "Özbekçe" (Çev. Mehmet Akalın), (S.383-447). *Dil Yazıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yaman, Ertuğrul. (2005). *Özbek Türkçesinde Edatlar (Kaynaklar, Ses Ve Şekil Özellikleri)*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Yavuz, Esra. (2009). *Said Ahmad'ın "Ufq" Romanı Esasında Özbek Türkçesinde Zarf-Fiiller*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Niğde.
- Yavuz, Esra. (2010). "Said Ahmad'ın "Ufq" Romanı Esasında Özbek Türkçesinde -Gan Ekiyle Yapılan Zarf-Fiiller". *Turkish Studies*. 5(3). 1971-2001.
- Yoldaşev, İbrahim; Öztürk, Tuncay; Öztürk, Yüksel. (1998). *Özbek-Türk Atasözleri Ve Deyimleri Sözlüğü*. Taşkent: Öz-Sim Özbek-Türk Liseleri.